

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

IV РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 34

София, петък, 6 февруарий

1931 г.

37. заседание

Четвъртък, 5 февруарий 1931 година

(Открито отъ подпредседателя В. Димчевъ въ 16 ч. 30 м.).

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Агушевъ Еминъ Тахировъ, Алиевъ Хафузъ Садъкъ, Ангеловъ Иванъ, Андреевъ Никола, Баевъ Христо, Бечевъ Милко, Бешковъ д-ръ Иванъ, Бомбовъ Иванъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бурилковъ д-ръ Владимиръ, Бъровъ Димитъръ, Василевъ Славейко, Гаговъ Петъръ, Гайдаджиевъ Димитъръ, х. Галибовъ х. Юсеинъ, Герай Мехмедали, Горневъ Христо, Губидѣльниковъ Георги, Данаиловъ Георги, Димитровъ Владимиръ, Димитровъ Стефанъ, Драгановъ Василь, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Енчевъ Георги, Желѣзовъ д-ръ Димо, Ивановъ Димитъръ I, Инглизовъ Иванъ, Кацковъ Левъ, Кемилевъ Никола, Клисурски Славейко, Колевъ Еню, Кулишевъ Георги, Кънчевъ Теодоси, Личевъ Несторъ, Лулчевъ Коста, Маджаровъ Рашко, Малиновъ Александъръ, Малиновъ Атанасъ, Мангъровъ Димитъръ, Маноловъ Калоянъ, Мариновъ Христо, Марулевъ Йосифъ, Миновъ Петъръ, Момчиловъ Миланъ, Начевъ Владимиръ, Начевъ Емануилъ, Начевъ Радко, Николаевъ Йовчо, х. Николовъ Иванъ, Омарчевски Стоянъ, Паневъ Малинъ, Пастуховъ Кръстю, Петковъ Петко, Поповъ Алекси, Първановъ Първанъ, Руменовъ д-ръ Владимиръ, Савовъ Стоименъ, Салиевъ Мехмедъ Алиевъ, Сапунджиевъ Никола, Симеоновъ Георги, Статевъ Христо, Стефановъ Стефанъ, Томчевъ Ангелъ, Тонковъ Тодоръ, Христовъ Борисъ, Христовъ Владимиръ, Цаневъ Александъръ, Ченгелиевъ Антонъ, Чешмеджиевъ Григоръ, Юртовъ Георги, Янгъзовъ Теню и Яневъ Сотиръ).

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Георги Енчевъ — 4 дни;
 На г. Георги Марковъ — 4 дни;
 На г. Добри Даскаловъ — 4 дни;
 На г. Стойчо Георгиевъ — 1 день;
 На г. Борисъ Ецовъ — 1 день;
 На г. Иванъ п. Янчевъ — 1 день;
 На г. Маринъ Шиваровъ — 4 дни;
 На г. Желю Тончевъ — 2 дена;
 На г. Недѣлчо Топаловъ — 2 дена;
 На г. Първанъ Първановъ — 1 день;
 На г. Георги Казанаклиевъ — 2 дена, и
 На г. Несторъ Личевъ — 3 дни.

Съобщавамъ на Събранието, че сж постѣпили следнитъ питания:

Отъ народнитъ представители г. г. Никола Петковъ и Христо Калайджиевъ къмъ г. министра на търговията, промишлеността и труда — относно подпомагането на безработнитъ.

Отъ народния представителъ г. Добри Димитровъ къмъ г. министра на вътрешнитъ работи и народното здраве — относно тероризирание на работници отъ страна на властѣта въ гр. Сливенъ.

Тия питания ще бждатъ препратени на съответнитъ г. г. министри, за да отговорятъ.

Съобщавамъ на Събранието, че е постѣпилъ отъ Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти законопроектъ за отстъпване даромъ на ректора на държавния

университетъ въ София държавното мѣсто отъ 1.396.50 кв. м., заедно съ постройкитъ въ него, находяще се на ул. „Аксаковъ“ № 33, за построяване Студентски домъ. (Вж. прил. Т. I, № 57).

Тоя законопроектъ ще бжде раздаденъ на г. г. народнитъ представители и поставенъ на дневенъ редъ за разглеждане.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за физическото възпитание на българската младежъ — продължение разискванията.

Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Следъ толкова много оратори по законопроекта азъ не взехъ думата, за да подчертая и повтора онова, което и безъ да се каже отъ тукъ, се знае — че физическото възпитание е необходимо за физическото здраве на човѣка; че физическото здраве е основата на единъ здравъ интелектъ и единъ издигнатъ моралъ; че въ една държава дългъ на всички е, да направятъ всичко възможно, всичко разумно, за да бждатъ гражданитъ здрави, за да бжде обществото съставено само отъ здрави физически и духовно граждани. Всичко това нѣма нужда да се казва отъ тази трибуна, толкова повече, че върху него много се говори.

Но, г. г. народни представители, ако държавата счита, че е дошло време да иземе физическото възпитание отъ частната инициатива и да го вземе подъ своето ръководство и подъ свой контролъ, дългъ ни е, когато се създава този законъ, когато въ него се предвиждатъ задължения за гражданитъ, ние, Народното събрание, да внимаваме, въ закона ясно да се подчертае, какво държавата желае да прокара съ този законъ, каква задача преследва, какви срѣдства ще употреби, за да я постигне, та законътъ да оправдае своето създаване, своето съществуване и да може да се оправдаятъ предъ гражданството ония задължения, които му се налагатъ.

Преди всичко, каква задача трѣбва да преследва единъ законъ като този? Задачата да се засили физическото възпитание, за да се осигури физическото здраве на младежѣта, а и на гражданството. Тази задача, отъ гледна точка на държавнитъ интереси, не може да не се свърже съ голѣмата задача, която предстои на всѣка държава — да осигури постигането на общитъ национални задачи. Само по такъвъ начинъ може да се оправдае намѣсата на държавата въ живота на частнитъ лица и на частнитъ сдружения.

Г. г. народни представители! Не може да се отрече, че тази фаза на международни и междудържавни отношения, която преживява човѣчеството сега, налага общи национални задачи на всѣки народъ, налага такива и на българския народъ. И безспорно е, съ законъ, като този, законодателятъ всѣкога трѣбва да се стреми да бжде въ услуга на тѣзи национални задачи.

Срѣдствата, съ които ще трѣбва да си служи законътъ, г. г. народни представители, безспорно, трѣбва въ самия законъ да бждатъ опредѣлени и уредени по начинъ, да бжде гарантирано постигането на тази задача. Срѣдствата

ският народ има създадени, за да може да се развие неговото здраве, физическо и морално, духовно. Ние не бива да копираме чужбина — ще я приучваме, за да я използваме, но не бива да я копираме. И особено, г. г. народни представители, да пазим нашия народ да не бъде поставен физически под влиянието на чужди прониквания, които може би да дохождат с много добри намерения, но може би да преследват и задачи, които нам не са известни. Нека повдигането на здравето на българския народ да бъде дѣло и на българската система, и на българското управление, и на българския труд. Там законотворецът ще трябва да бъде много ясен, за да бъде и правителството силно, когато ще действа в тази насока.

Д. Каранешев (д): Специална българска система не може да има.

Н. Пждарев (д.сг): Г. г. народни представители! Аз не смѣтам, че би трябвало да се каже нѣщо повече по този законопроект. Създава се закон, за да се съдействува за здравето на българското гражданство, за физическото му укрепване и развитие. Г. г. народни представители! Това е един голѣм социален въпрос: за здравянето на една нация не е само дѣло на физиката. Безспорно, и физическото развитие е основата за здрава нация, но здрава нация не се добива само по тоя начин — с физическо възпитание. Все пакъ против него не бива никой въ тази Камара да се обявява; най-малко трябва да се обяви против него работничеството. Ами, г. г. народни представители, можете ли вие да схванете какво щѣше да бъде, ако въ този законопроект се каже: децата на работничитѣ, децата на беднитѣ хора, изтощенитѣ деца се осигуряват или се изхвърлят отъ задължението за физическо възпитание? Ами — тогава именно щѣше да дойде обвинението: вие искате да дадете здраве на децата на състоятелнитѣ граждани, а децата на беднитѣ ги изоставяте. Тогата можеше да се направи упрѣкъ. Но сега, когато се подвеждатъ под грижитѣ на държавата за физическо възпитание всички деца, азъ смѣтамъ, че тукъ не можеха да се правятъ упрѣци на законопроекта, а напротивъ, той трябва да бъде подкрепенъ отъ всички страни.

Разбирамъ, г. г. народни представители, че, за да може народното здраве да закрепне, нужни сѫ и други условия. Но това сѫ вече стопански въпроси, това сѫ въпроси на стопанската политика, и въ това направление ние всички работимъ. Най-много трябва да бъдатъ доволни отъ дейността въ това направление ония, които желаятъ да зашицаватъ позицитѣ на работничеството.

Х. Калайджиев (раб): Това е цинизъмъ.

Н. Пждарев (д.сг): Само че ние, г. Калайджиев, смѣтаме да постигнемъ тѣзи задачи не съ класова борба, а съ обществена солидарностъ.

Н. Петков (раб.): Вземете „Миръ“, „Дневникъ“ и „Слово“ — всичкитѣ буржоазни вестници — тѣ проповѣдватъ класовата борба. Какво ми приказвашъ?

Н. Пждарев (д.сг): Ние смѣтаме, че подобрене положението на човѣчеството ще настѣпи не съ класовата борба ние смѣтаме, че животътъ достатъчно доказа колко тѣсно сѫ свързани интереситѣ на работничеството съ интереситѣ на фабриканта; колко тѣсно сѫ свързани интереситѣ на работодателя съ интереситѣ на този, който работи, и че успѣхътъ на единия осигурява живота и прехраната на другия.

Н. Петков (раб): Само че единиятъ страда отъ преяждане, а другиятъ отъ туберкулоза и отъ гладъ.

К. Николов (д.сг): Полека!

Н. Пждарев (д.сг): Г. г. народни представители! Въ тази насока на социална солидарностъ и на социални грижи, азъ смѣтамъ, че ние ще успѣемъ да подобримъ и стопанскитѣ условия, при които ще расте нашето поколѣние и при които ще може да се развива и закрепва.

Г. г. народни представители! Никога и никой отъ насъ не изпуска изъ предъ видъ, че и други условия сѫ нужни за закрепването на българския народъ. Здраво тѣло трябва, за да има здрава душа, за да има здравъ духъ, здравъ интелектъ.

Н. Петков (раб.): За да има здраво тѣло, трябва да има хлѣбъ.

Н. Пждарев (д.сг): Но, г. г. народни представители, никога не трябва да се изпуска изъ предъ видъ, че и раздразнениятъ духъ, недоволството може да съкруши и крепчико, и най-силно здраве. И затова онѣзи, които иматъ ръководството на една нация, не бива да забравятъ, че тѣхниятъ дългъ е да правятъ всичко възможно, този духъ, особено въ младежта, да бъде всѣкога бодъръ и доволенъ отъ онова, което вижда, че се върши за управлението на тази страна и за уреждането на нейнитѣ интереси. Г. г. народни представители! Ние никога не бива да забравяме всичката отговорностъ, която носимъ къмъ тая младежъ. Примѣритѣ, които ѣ даваме, трябва да повдигнатъ нейния духъ, не да го убиватъ, не да го съкрушаватъ.

Н. Петков (раб.): Да, примѣритѣ е много лошѣ.

Н. Пждарев (д.сг): Г. г. народни представители! Въ това отношение, наистина, че и ние имаме още много да правимъ, много да се коригираме. Азъ съмъ длъженъ да подчертая тукъ случаи, които наистина действуватъ разрушително на духа на нашата младежъ. Вчера ни разправяше единъ младъ човѣкъ, че му възложили работа на надничаръ въ една дирекция. Отишелъ да работи. Дохожда да го контролира единъ възрастенъ човѣкъ и му прави упрѣкъ, че той работи бързо, че ще свърши работата и че нѣма да има работа за надничаритѣ. Този младежъ носи вече заразата между своитѣ другари.

Г. г. народни представители! Чий дългъ е, ако не нашъ, да се стремимъ да бъдатъ премахнати тѣзи условия, въ които ние поставяме младитѣ? Единъ младъ кандидатъ, стажантъ, преди нѣколко дни ми изказваше възмущението си, че едно дѣло въ единъ съдъ се стоварило затова, защото докладчикътъ билъ заболѣлъ! Съдътъ заседава, дѣла се разглеждатъ, специаленъ докладчикъ трябва да се разгледа това дѣло! Това българската младежъ не може да го разбере, а го обяснява съ една разхайтеностъ, съ една разпуснатостъ, която цари въ нашата страна.

Нѣкой отъ лѣвицата: Това било въ Административния съдъ.

Н. Пждарев (д.сг): Г. г. народни представители! Ще създадемъ ли условия, при които духътъ на нашата младежъ да бъде всѣкога доволенъ и издигнатъ, ободренъ въ дейността въ тази страна? Това е нашъ дългъ, това е нашъ задача. Това е задача и на управлението, това е задача на народното представителство, което контролира това управление. Дайте на младежитѣ физическо здраве, но дайте имъ и духъ бодъръ и високъ, и тогава наистина тѣзи голѣми задачи, които има да постига нашиятъ народъ — а тѣ сѫ много голѣми, трудни, мъчно постижими задачи — ще бъдатъ постигнати. Изисква се и физическа, и интелектуална, и духовна енергия — изисква се маса енергия. И когато я имаме ние ще можемъ да живѣемъ съ надеждою за добро бъдеще и да водимъ подиръ насъ тази младежъ. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ п. Янчевъ.

И. п. Янчевъ (з. в): (Отъ трибуната) Почитаемо Събрание! Предложениятъ ни за разглеждане законопроектъ има за целъ физическото възпитание на младежта. По начало никой не може да бъде противъ физическото възпитание на младежта. Обаче въвеждатъ се нѣколко главни положения съ тоя законопроектъ, по които искамъ да кажа нѣколко думи.

Както въ мотивитѣ на самия законопроектъ, дето се казва какви главни положения се въвеждатъ въ законопроекта, така също и въ чл. 3 отъ него е казано, че физическото възпитание е задължително за всички български младежи и девизи до 21-годишна възраст включително.

Почитаемо Събрание! Когато земеделското правителство внесе въ Камарата за разглеждане закона за трудовата повинностъ, съ който се целѣне създаване на благъ и благоустройство на държавата, вие всички тогава се обявихте противъ задължителността на тая повинностъ за всички младежи. Днесъ, обаче, вие идвате да въведете задължително, и то не друго, а физическото възпитание, значи, задължително възпитание на мускулитѣ, за задължителни разходки, игри и т. н. и т. н. Азъ намирамъ, че тукъ вие изпадате въ голѣмо противоречие съ онова, което поддържахте едно време.

Нашата група е на мнение, че не може да се приеме задължителността на физическото възпитание за всички младежи и девизи до 21-годишна възраст включително. Децата на трудещитѣ се и безъ това иматъ достатъчно

възможност да развиват своите физически способности, и безъ това сѣ обременени съ физически трудъ. Напротивъ, тѣ даже страдатъ отъ преумора и иматъ нужда отъ повече почивка, а не отъ закрепване на мускулната система. Особено това се отнася за младежитѣ въ селата, които не само работятъ много физически, но работятъ и на открито, на чистъ въздухъ. Може да имате известно оправдание да карате младежта отъ градоветѣ да излѣзе на открито, да влѣзе въ различни спортни и други организации за физическо възпитание, но не и младежта отъ селата. Азъ смѣтамъ, че не бива да се прави задължително физическото възпитание за младежитѣ до 21-годишна възраст въ село, защото младежтѣ на село, още като дете, завършилъ, недовършилъ училището, отива на полето като помощникъ на баща си и се развива физически. Така че, съвършено излишно е да задължавате младежитѣ въ селата да влизатъ въ разни дружества, които да се грижатъ за развитието на тѣхната мускулатура.

К. Николовъ (д. сг): Ако подъ физическо възпитание разбираш само развиване на мускулатурата — правъ си.

И. п. Янчевъ (з. в): Това е целта преди всичко.

К. Николовъ (д. сг): Не е.

И. п. Янчевъ (з. в): Четете мотивитѣ къмъ законопроекта, г. Николовъ, и ще видите.

К. Николовъ (д. сг): Физическото възпитание развива хармонично душата и тѣлото.

И. п. Янчевъ (з. в): Преди всичко, целта е да се закрепни мускулатурата. Това не можете да откажете. Какво ще развивате мускулатурата на селянина, когато той има нужда отъ почивка и иска да му се даде възможност да направи известни икономии отъ своя трудъ, за да може да се освободи отъ голѣмитѣ финансови задължения, които му тежатъ, или да му послужатъ тия икономии като запасъ за стари години.

Задължителността на физическото възпитание се вижда ясно не само отъ чл. 3 на законопроекта, но и отъ чл. 18, където се казва, че въ всѣка градска и селска община се образува мѣстенъ съветъ за физическо възпитание въ еди-какъвъ-си съставъ и този съветъ е длъженъ да организира младежта въ дружества за физическо възпитание и т. н. Значи, въ всѣко селище, въ всѣка община, селска или градска, непременно трѣбва да има една организация за физическо възпитание. Ясно е, че съ този членъ отъ законопроекта се въвежда задължително физическо възпитание за младежитѣ до 21-годишна възраст, безъ разлика на полъ.

К. Николовъ (д. сг): Че това си е ясно. Това постановява законопроектътъ, а Вие искате да нѣ го докажете!

И. п. Янчевъ (з. в): Почитаемо Събрание!

К. Николовъ (д. сг): Тукъ да не е селско събрание.

И. п. Янчевъ (з. в): Друго едно положение, което се въвежда съ законопроекта, е това, че се увеличава времето за физическо възпитание въ училището. По принципъ нѣмаме нищо противъ, обаче, смѣтаме, че по-добре ще бѣде да се премине постепенно, постепенно къмъ трудовата школа, а не да се отдѣлятъ повече часове за физическо възпитание. Така ли разбирате вие физическо възпитание — да харчите енергията на младежта, безъ да бѣде оползотворена? Развивайте мускулатурата, но същевременно съ това трѣбва да се създаватъ и блага за населението.

Т. Христовъ (д. сг): Значи, вие искате трудово физическо възпитание. Така ли?

И. п. Янчевъ (з. в): Разбира се, когато има трудъ, ще има и физическо възпитание.

Съ законопроекта се въвежда контролтѣ отъ страна на Министерството на просвѣщението върху програмитѣ на различнитѣ дружества. Азъ смѣтамъ, че не е зле, Министерството на народното просвѣщение да упражнява единъ върховенъ контролъ върху програмитѣ на разнитѣ дружества, които сѣ образувани по инициатива отдолу, а не по заповѣдъ, обаче ние смѣтаме, че сѣ излишни мѣстнитѣ съвети за физическо възпитание, каквито трѣбва да се образуватъ въ всѣка селска и градска община. Съ тия съвети ще се обремени държавата съ нови разноси. Въ

чл. 18 се казва, че въ тия мѣстни съвети ще влизатъ и учителитѣ по физическо възпитание, безъ да е казано, че основнитѣ учители ще бѣдатъ и учители по физическо възпитание. Подразбира се, че ще създадете новъ персоналъ, значи, ще обремените държавата съ нови тежести.

Н. Търкалановъ (д. сг): Дупка въ водата! Като не можешъ да четешъ, кой ти е кривъ!

И. п. Янчевъ (з. в): Много добре чета законопроекта. Тамъ, където нѣма учители по физическо възпитание — за селата говоря — ще трѣбва да се назначатъ такива.

Отъ друга страна, съ настоящия законопроектъ се създава единъ фондъ за отчуждаване мѣста за игрища, за направата на разни салони и пр. Капиталътъ на този фондъ ще се образува отъ помощи отъ държавата, окръжитѣ и общинитѣ, отъ членски вноски, отъ такси върху билетитѣ за игри и пр., уреждани отъ разнитѣ дружества. Шомъ, обаче, се въведе задължителността на физическото възпитание, трѣбва да знаете, че държавата непременно ще се обмени съ нови разходи. Знаемъ колко много е развита благотворителността въ нашия народъ. Ще видите, че държавата ще бѣде обременена много съ тия отчуждавания на мѣста за игрища, направа на салони и пр. Всичко това, обаче, ние бихме възприели, бихме се съгласили да се направи, ако държавата ни бѣ мощна финансово. Но тогава, когато тя днесъ изживява една такава голѣма финансова и стопанска криза, азъ смѣтамъ, че ние не бива да правимъ нови обременявания на държавата.

Р. Василевъ (д. сг): То е за въ бѣдеще, г. Янчевъ; не е за днесъ и утре.

И. п. Янчевъ (з. в): Почитаемо Събрание! Въ законопроекта се говори за задължително физическо възпитание по една държавна програма. Каква е тая държавна програма? Въ законопроекта тя не е дадена.

Н. Петковъ (раб): Фашизмътъ, не разбирашъ ли!

И. п. Янчевъ (з. в): Кажете, г-да, по каква програма ще искате да възпитавате физически и морално младежта у насъ? Всѣки единъ има право да се пита каква тенденция ще искате да вложите при моралното възпитание на младежта, защото върно е, че законопроектътъ има и втора целъ — моралното възпитание на младежта. Е, за да можемъ да вдигнемъ спокойно ръка за законопроекта, нѣмаме ли право да попитаме правителството по каква програма ще иска да възпитава младежта у насъ? И не трѣбваше ли поне въ мотивитѣ къмъ законопроекта да се даде тая програма? Тая програма, обаче, не е дадена, азъ не я виждамъ.

Н. Петковъ (раб): Нѣма и да я видишъ. Гледашъ и не виждашъ!

И. п. Янчевъ (з. в): Почитаемо събрание!

К. Николовъ (д. сг): Ти мислишъ, че се намирашъ въ селска кръчма, та казвашъ: „Почитаемо събрание“. Кажете „Почитаемо Народно събрание“.

И. п. Янчевъ (з. в): Почитаемо Народно събрание! Следъ тѣзи бележки вие разбирате, че ние не сме напълно съгласни съ така представения законопроектъ.

Завършвайки, азъ дължа, отъ името на нашата група, да направя единъ протестъ, че днесъ, когато държавата се тресе отъ една крайно тежка финансова и икономическа криза, когато народътъ чака едно облекчение, когато чака да се приложи гласуваниятъ вече отъ Народното събрание законъ, макаръ и не отъ голѣмо значение, за закупуване и износъ на зърнени храни, ние сме седнали тукъ съ дни да се занимаваме съ законопроекта за физическото възпитание на младежта, вмѣсто да направимъ необходимото да се приложи този законъ.

Н. Петковъ (раб): Като се приложи, ще даде обратни резултати.

И. п. Янчевъ (з. в): Почитаемо Народно събрание! Съвършено неудачно въ тронното слово бѣше поставенъ на второ мѣсто законопроектътъ за физическото възпитание на българската младежъ, а на трето мѣсто законопроектътъ за създаване износенъ институтъ.

Н. Търкалановъ (д. сг): (Показва му единъ позивъ)

И. п. Янчевъ (з. в): Оставете тѣзи работи. За тѣхъ питайте г. Петковъ.

Н. Търкалановъ (д. сг): Ама той е Вашъ приятелъ?

И. п. Янчевъ (з. в): Вашъ приятелъ е; вие създавате условия, за да вирѣятъ тѣ.

Н. Търкалановъ (д. сг): Чуйте какво се казва въ позива: „Долу Дирекцията за закупуване на зърнени храни съ данъчни бонове. Нищо да не се продава. Да живѣе единиятъ фронтъ!“

Н. Петковъ (раб): Нищо общо нѣмаме съ този позивъ.

И. п. Янчевъ (з. в): Ползувамъ се отъ случая да протестирамъ тукъ затова, че тогава, когато ние трѣбва да се занимаваме на първо мѣсто съ законопроектитъ за облекчаване на стопанската и икономическата криза, какъвто е законопроектътъ за създаване на износен институтъ; когато трѣбва да искаме да се приложи гласуваниятъ вече отъ Народното събрание законъ за закупуване и износъ на зърнени храни, публикуванъ преди два месеца въ „Държавенъ вестникъ“ — създаде се само дирекция и се назначиха чиновници — ние се занимаваме съ законопроекта за физическото възпитание на българската младежъ. Народътъ, г-да, не иска физическо възпитание, а иска да се облекчи неговото положение, да се подкрепи при тая тежка стопанска и икономическа криза.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Азъ нѣма да влизамъ въ полемика съ никого, макаръ че бихъ могълъ да кажа нѣколко думи по поводъ протеста на г. Иванъ п. Янчевъ. Смятамъ, че за менъ лично и за правителството е неумѣстно и най-малкото редостойно да се занимавамъ съ такива виходки, каквито този господинъ си позволи да направи отъ трибуната въ единъ моментъ, когато тѣхната синдикална централа е агентъ на института за закупуване на храни и прибира своитѣ комисии. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ.)

С. Кърловъ (з. в): Само за форма е агентъ.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Законопроектътъ, който е предметъ на вашето обсъждане презъ последнитѣ два дена, е безъ претенции; той иде само да узакони едно създадено вече отъ живота положение, да урегулира отношенията между обществото и сѣществувашитѣ вече въ нашата страна организации за физическото възпитание. Въ България въ този моментъ сѣществуватъ около 8 различни организации съ всевъзможни свои поддѣления, които възлизатъ на повече отъ 100. Въ тѣхъ има около 52.000 члена, отъ които 42.000 — значи, 90% — сѣ ученици. При това положение Министерството на народното просвѣщение има дългъ да надникне въ тия организации, за да знае какво става съ тая младежъ, която членува въ тѣхъ. Имаме 650.000 деца гражданчета и селянчета, които сѣ задължени да посещаватъ училището. Отъ тѣхъ около 500.000 го посещаватъ, а 80—100 хиляди — една значителна частъ — не посещаватъ училището. За физическото развитие на тия половинъ милионъ деца, които сѣ въ училището, ние имаме дългъ да се погрижимъ и на тая нужда иде да отговори предложениятъ вамъ законопроектъ. Децата въ училището трѣбва да получатъ наредъ съ общото интелектуално образование и една физическа подготовка. Действащиятъ сега законъ за народното просвѣщение, наистина, въ нѣкои свои постановления предвижда единия начинъ за физическа подготовка на децата, но тая начинъ, особено днесъ следъ войната, е нецелесъобразенъ, съ него не се постига всестранното физическо развитие на детето. Законопроектътъ, който сега разглеждаме, иде да допълни тая празнота. Нека забележа, че предложениятъ законопроектъ е по-демократиченъ, защото иска да се даде физическа подготовка на всички деца отъ села и градове, и на децата на богатитѣ, и на децата на най-беднитѣ работници.

Х. Калайджиевъ (раб): (Казва нѣщо)

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Въ всѣки случай твоятъ стомахъ е всѣкога пълненъ, така че нѣмашъ право да протестирашъ.

К. Николовъ (д. сг): Москва се грижи за неговия стомахъ.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Има ли нужда отъ специаленъ законъ за физи-

ческо възпитание? Този въпросъ не тукъ, но другаде ми се зададе. Училището, казармата и свободнитѣ спортни, гимнастически и туристически организации недостатъчни ли сѣ да дадатъ физическа култура, та има нужда отъ специаленъ законъ? Ние не подражаваме ли на нѣкои страни? Г. г. народни представители! Вие знаете, че въпросътъ за физическото възпитание днесъ — ако мога да употребя този изразъ — е модеренъ, т. е. той е сложенъ навсѣкжде и въ всички държави е разрешенъ. Въ Франция дори има специално министерството за физическо възпитание и за туризъмъ. Азъ предполагамъ, че това не е постъ само политически, т. е. да се намѣри мѣсто на нѣкое политическо лице, а е постъ, създаденъ съ една опредѣлена целъ. Въ Русия е обрнато твърде голѣмо внимание на физическото възпитание, като му се дава известна насока. Ние сме чужди на това, да даваме на физическото възпитание известна насока.

Н. Петковъ (раб): Не е вѣрно. (Възражения отъ сговориститѣ). Въ Русия младежътъ се възпитава за защита на пролетарското отечество, а тукъ пролетарскитѣ деца искате да ги възпитате за защита на буржоазния строй.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Пролетарскитѣ деца въ България ще бждатъ възпитавани, както буржоазнитѣ: въ подчинение на държавата и на отечеството (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ), въ повиновение на държавнитѣ институти. Това се прави и въ Русия.

Н. Петковъ (раб): Пролетарскитѣ деца ще ги възпитавате за защита на това отечество, което не може да даде хлѣбъ на работницитѣ. (Възражения отъ сговориститѣ).

Н. Кемилевъ (д. сг): А вие го дадохте!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Само съ тебъ ли ще се разправяме? Чухме го това, кажи нѣщо ново. Научилъ си две фрази и ги повтаряшъ единъ часъ.

Н. Кемилевъ (д. сг): Толкова може човѣкътъ! Клетва е далъ.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Ние не подражаваме, защото този законопроектъ иде да отговори на една нужда на живота, на една нужда на българската действителностъ.

Но каза се тукъ: защо този законъ трѣбва да обхване всички деца? Нима селянчето, което презъ лѣтния сезонъ отъ сутринъ до вечеръ е заето заедно съ родителитѣ си въ кърска работа и прави най-разнообразни тѣлесни упражнения на чистъ въздухъ, има нужда отъ физическо възпитание? Нима детето на работника, което сѣщо така отъ сутринъ до вечеръ работи въ работилницата и, следователно, прави известни упражнения, които укрепватъ неговата физика, има нужда отъ физическо възпитание? Има ли нужда и на градскитѣ деца, които играятъ на улицата най-разнообразни игри, да имъ се дава физическо възпитание? Г. г. народни представители! Ние ще даваме физическо възпитание на селското дете, защото трѣбва и на селското дете да дадемъ възможностъ да се развие правилно и хармонично като културна и физическа личностъ. Наистина, селскитѣ трудъ укрепва, но, както всѣки трудъ, той развива едностранчиво. Ние искаме и селското дете, и детето на работника да бждатъ всестранно и разнообразно развити физически, и затова и селското дете, и детето на работника както въ училището, така и въ разнитѣ свободни организации ще правятъ физически упражнения, за да развиятъ хармонично своитѣ тѣла.

Тукъ се зададе въпросътъ: сегашната училищна програма дава ли достатъчна физическа подготовка на младежътъ? Азъ не мога да отрека, че тя дава, но трѣбва веднага да кажа, първо, че тя е непълна и, второ, че не опредѣля, не конкретизира ясно целитѣ на гимнастиката или на физическото възпитание, а законопроектътъ иде именно да опредѣли, да конкретизира по-ясно целитѣ на физическото възпитание.

Какви ще бждатъ целитѣ на физическото възпитание? Съ гимнастическитѣ упражнения, които децата ще правятъ въ училището подъ ръководството на учителя, както и съ игритѣ презъ свободното време, ще се цели да се развие хармонично детето. Училището ще има за задача да даде едно завършено възпитание и образование на детето, както интелектуално, така и физическо. Днесъ двата вида възпитание, физическо и интелектуално, сѣ недѣлими не само защото преди вѣкове единъ римлянинъ е казалъ простата истина, че здрава душа цари въ здраво тѣло, но и защото животътъ налага да бждемъ всестранно развити. Животътъ е така сложенъ, че за своето препи-

тание сме принудени да се специализираме, да се отдадем на една определена работа, която винаги развива едностранчиво, когато гражданинът трябва да бъде всеотдайно развит и интелектуално, и физически. И затова днес се обръща сериозно внимание върху физическото възпитание, то се координира с общото интелектуално образование, за да се създаде съвършен гражданин, съвършена личност в живота.

Чрез физическото развитие и заздравяване на детето се цели да се заздравят българската раса, да стане по-жизнеспособна, по-упорита срещу атмосферните влияния, и ако щете, даже в буйните социални борби; за да се създаде личност волева, с инициатива, защото животът иска от нас да бъдем твърди, смели, решителни в всички предначинания.

Но най-важната цел, която преследва този закон, г. г. народни представители, и която е указана в чл. 1 на законопроекта, това е създаване на здравни навици у нашата младеж.

Н. Петковъ (раб): (Възразява)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Стига бе, срамота е! (Възразения отъ сговориститъ)

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Г. Петковъ! Слушайте малко.

Н. Петковъ (раб): Разберете откъде идатъ здравните навици. Тъ идатъ отъ добра храна и спокоенъ животъ. У гладенъ можешъ ли да създавашъ здравни навици?

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Най-важната цел на тоя законъ, както казахъ, е да създаде здравни навици у нашата младеж: да я научимъ да цени свѣтлината, да я научимъ да диша правилно, да я научимъ да цени почивката, да я научимъ да цени благотворното влияние на разходката и на физическите упражнения, да живѣе по-хигиенично.

И затова на учителитъ и на всички ония, които работятъ в полето на физическото възпитание, а най-главно на нашитъ училищни лѣкари се открива едно благородно поле за работа: да научатъ детето още отъ малко да живѣе съ известни навици, които ще му донесатъ здраве, сила и бодростъ.

Г. г. народни представители! Вие сигурно четете и следите съответната литература и ви е известенъ повикътъ — не у насъ, но въ чужбина — който се налага предъ видъ опасността отъ израждане на човѣшката раса, особено на раситъ на западноевропейскитъ народи. Симптоми многобройни има за това: преди всичко слабоститъ на съвременния човѣкъ къмъ всички ексцентричности на живота и къмъ всичко онова, което има до известна степенъ екзотиченъ характеръ. Всичко това говори наистина, че свѣтътъ може би страда отъ хипертрофия на културата, че той може би е застрашенъ отъ израждане.

Н. Петковъ (раб): (Възразява нѣщо). (Роптание всрѣдъ сговориститъ)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Той е пиянъ.

Квесторъ Н. Сапунджиевъ (д. сг): (Отива при Н. Петковъ). Ще се вразумишъ ли ти, бе?

Н. Петковъ (раб): Въ съветска Русия населението е пораснало съ 23 милиона души въ разстояние на 10 години.

Квесторъ Н. Сапунджиевъ (д. сг): (Пакъ отива къмъ Н. Петковъ и го приканва къмъ редъ) Ако не млъкнешъ, ще те изхвърля навънъ!

Н. Кемилевъ (д. сг): (Къмъ квестора Н. Сапунджиевъ) Остави го бе, той е пиянъ човѣкъ!

Г. Драгневъ (з. в): (Къмъ квестора Н. Сапунджиевъ) Тукъ има председателъ, Вие какъвъ сте? (Възразения отъ сговориститъ. Глъчка)

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Г. председателю! Моля за тишина.

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни)

Н. Петковъ (раб): Ето, г. Михаилъ Маджаровъ, вашъ човѣкъ, писа, че въ съветска Русия съ 23 милиона души е увеличено населението отъ 10 години насамъ, а капиталистическа Европа се изражда.

Квесторъ Н. Сапунджиевъ (д. сг): (Наново отива при Н. Петковъ) Да си седишъ мирно! Чу ли, бе?

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Продължително звъни. Пререкание между квестора Н. Сапунджиевъ и народния представителъ Г. Драгневъ)

Г. Драгневъ (з. в): Има редъ. Председателътъ може да прави забележки на народнитъ представители! Ти какъвъ си? (Възразения отъ сговориститъ)

Д. Грънчаровъ (з. в): Какво е това, г. председателю? Какво право има Сапунджиевъ да хваща за ржката Петкова?

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Продължително звъни) Моля, тишина, г-да!

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Азъ моля господата да не ме прекъсватъ.

Н. Петковъ (раб): Азъ моля г. Цанкова да признае единъ фактъ, изнесенъ и отъ г. Михаилъ Маджаровъ: докато капиталистическа Европа се изражда, съветска Русия расте. (Тропане по банкетъ отъ сговориститъ)

Ц. Цвѣтковъ (д. сг): Такъвъ човѣкъ, г. председателю, не трябва да бѣде търпѣнъ тукъ!

Квесторъ Н. Сапунджиевъ (д. сг): (Отива пакъ при Н. Петковъ)

Т. Кожухаровъ (д. сг): (Къмъ квестора Н. Сапунджиевъ) Не го закачай! Той иска да го биятъ, за да мине за герой! Гръхота е да биешъ такъвъ човѣкъ! Остави го. Той е пиянъ! Той си търси белята!

Х. Калайджиевъ (раб): (Възразява нѣщо)

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни) Г-да! Вие вчера се изказахте по законопроекта и всички ви слушаха. Имайте търпението днесъ да изслушате и господина министра. Моля, пазете тишина!

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Азъ нѣма да се впускамъ въ този споръ, който водятъ мнозина, каква ще бѣде съдбата на западноевропейскитъ народи. Фактъ е, обаче, че следъ войната Европа се изтощи, че станаха размѣствания на социалнитъ пластове, че волята у народитъ отслабна, че поради обедняването, физиката и на децата и на възрастнитъ отслабна, вследствие на което навсѣкжде взематъ мѣрки за физическото укрепване на гражданина. Тѣзи мѣрки сме длъжни да вземемъ и ние. Ние не сме предъ опасността отъ израждане на нашата раса. Нашата раса има доста прѣсна кръвъ, защото ние сме единъ народъ, който едва отъ 50 години съществува като самостоятелна нация и има своя собствена държава. Ние, обаче, страдаме отъ много заболявания, срещу които сме длъжни да вземемъ мѣрки, като подготвимъ тѣлото да бѣде по-способно за съпротивление срещу заболяванията и срещу всички ония бедствия, които носи животътъ.

Какво е здравното положение на нашата нация? Азъ рискувамъ тукъ да приповетарямъ нѣкои данни, които се казваха отъ мнозина преждеговоривши, но, позволете ми, въ реда на мислитъ и на разсѣжденията, които правя, да цитирамъ нѣкои цифри.

Г. г. народни представители! Въ България около 20 хиляди души ежегодно умиратъ отъ страшния бичъ на човѣчеството — туберкулозата. Едни лѣкари казватъ, че действителното число на болнитъ отъ туберкулоза е шестъ пѣти по-големо отъ тия, които умиратъ ежегодно; други лѣкари смѣтатъ, че това число е десетъ пѣти по-големо. За мене този споръ не важи, важно е, че тоя страшенъ бичъ коси живота на 20.000 български граждани въ най-различни възрасти и най-вече въ младата крѣпка детска възраст. Ние сме длъжни да вземемъ мѣрки, за да научимъ гражданина на редица хигиенически навици и да развие правилно своето тѣло, та да бѣде способенъ да

преодолява заболяванията. Ние трябва да научим българския гражданин да се храни по-добре, за да може да устои на туберкулозата, която се дължи преди всичко на физическо изтощение.

У насъ боледуват около половинът милионъ граждани отъ малария въ различни възрасти. Тъ боледуват по нѣколко дена, по седмица и повече, следователно, нацията губи една голѣма работоспособна сила.

У насъ боледуват около 70 хиляди души годишно отъ разни заразни болести. Ето, вие имате вече 600 хиляди граждани най-малко, които боледуват, които сж изхабени и много отъ които, поради невъзможността на организма имъ да изтрае въ борбата за съществуване, очистватъ полето на живота, т. е. умиратъ. Ние сме длъжни да вземемъ мѣрки срещу заболяванията, резултатъ на много причини, но, най-главно резултатъ на слабо развитата физика на българския гражданинъ, на лошото му хранене или, по-право, на неумението му да се храни, на нехигиеническитъ условия, въ които живѣе и пр. Срещу всички недѣли законопроектътъ иде да препорѣча известни мѣрки, които държавата трябва да вземе.

Азъ мога да ви наведа страшни цифри за детската смъртностъ. У насъ коэффициентътъ на детската смъртностъ е отъ 127 до 168 на хиляда — една доста значителна цифра. Наистина, има държави, които ни надминаватъ, но ние не можемъ да се утѣшаваме съ това.

Н. Петковъ (раб): Само Индия ни надминава.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Не, и Русия. Въ Русия смъртността е по-голѣма, защото тамъ избиватъ хората. (Ржкопѣлскания отъ сговориститъ)

Х. Калайджиевъ (раб): Вие сте длъженъ да кажете на работницитъ въ България, кои сж отговорни за убийствата въ България.

Н. Кемилевъ (д. сг): Вие, които обявихте гражданската война! Не те е срамъ да питашъ още!

Н. Петковъ (раб): Кемилевъ! Не се нервирайте, нѣма свидетели за тая работа!

Н. Кемилевъ (д. сг): Какъ нѣма да се нервирамъ? Тепеъгози такива! Коякото, хората искатъ да бждатъ човѣци съ васъ, вие повече ги сърдите!

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Азъ ще ви наведа и други нѣкои цифри за здравето състояние на децата. Една статистика, която имамъ отъ училищния лѣкаръ д-ръ Христо Петровъ, извлѣчение отъ която чухте въ последнитъ две заседания, ни показва, че много отъ нашитъ деца въ началото на учебната година сж по-оправени, а въ края на годината губятъ отъ теглото си. Децата преди войната, напр., презъ 1909/1910 учебна година, сж имали едно много по-голѣмо тегло, отколкото децата следъ войната, напр., презъ 1925/1926 г. Това показва, че нашитъ деца следъ войната сж отслабнали. Вследствие на какво? Вследствие липса на физическо възпитание.

Н. Петковъ (раб): Вследствие недоаяждане.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: ... и вследствие на лошо хранене — азъ ще направя тая концесия на тия господа. (Сочи работническитъ представители) Ние имаме да разрешимъ голѣмата задача относително храненето на нашитъ деца. Въпросъ е, дали българското дете въ голѣмата си маса се храни лошо, защото нѣматъ родителитъ му, или се храни лошо, защото не умѣятъ родителитъ да го хранятъ. Сигурно едни деца се хранятъ лошо, защото родителитъ имъ нѣматъ, а други — и мисля, че по-голѣмата частъ отъ нашитъ деца — се хранятъ лошо, защото родителитъ имъ не умѣятъ. Задачата на училището, въ сътрудничество съ Дирекцията на народното здраве, съ лѣкарското съсловие, е да научимъ родителитъ да хранятъ по-добре децата си. Това е единъ другъ голѣмъ проблемъ, единъ другъ голѣмъ въпросъ, който ние трябва да разрешимъ, за да гарантираме на нашитъ деца едно по-сигурно здраве и по-сигурна устойчивостъ въ борбата за съществуване.

Да ви навеждамъ и други цифри — че на всѣки две деца третото е съ изкривенъ гръбнакъ, че 80% отъ българскитъ деца иматъ увеличени жлези, че 25—30% сж

предразположени къмъ туберкулозни заболявания и пр. — това значи да повтарямъ ония цифри, които нѣкои отъ ораторитъ изнесоха тукъ вчера, но които сж много важни и добре е да ги запомнимъ, за да знаемъ какво е здравословното състояние на българската младежъ и да оценимъ каква важна роля има да изиграе този малък законъ за физическото възпитание на българската младежъ.

Ще повтора какви конкретни цели преследваме съ закона за физическото възпитание. Да създадемъ у децата известни навици къмъ хигиена; да ги научимъ да се хранятъ по-добре; ...

Н. Петковъ (раб): Каю нѣма съ какво да се хранятъ?

Министъръ А. Ц. Цанковъ: ... да развиемъ тѣхната физика; да създадемъ, както се казва на наученъ езикъ, една физическа култура у българската младежъ, у българския гражданинъ. Законътъ, който ви предлагамъ, и който, вѣрвамъ, ще одобрите, не разрешава радикално тия въпроси. Той поставя началото на разрешението имъ.

Н. Петковъ (раб): Хлѣбъ, хлѣбъ!

Нѣкой отъ сговориститъ: Мълчи бе, 2 л. е житото.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Въ законопроекта се предвижда една организация, която трябва държавата да устрои, за да може да даде едно физическо възпитание или една физическа подготовка на българския гражданинъ.

Освенъ това, ние преследваме и друга една целъ съ тоя законъ — гражданинътъ да се подготви да отбие всички свои държавни повинности, преди всичко военната, та когато има нужда отечеството отъ неговата помощъ, той да бжде физически годенъ да изпълни своя дългъ. Ние не милитаризираме младежъта, но ние сме длъжни да дадемъ на казармата здрава младежъ, отъ която ще се подбере една частъ, за да получи оная специална подготовка, която е необходимо да има войникътъ днесъ. Ние преследваме съ закона и една социална целъ — да създадемъ личности съ инициатива, съ воля. Освенъ това, отъ общението на младежитъ помежду имъ въ разнитъ игри и упражнения и въ разнитъ организации се създава социаленъ духъ, духъ на солидарностъ.

Доказано е, че физическото възпитание дава и патриотическо възпитание. Незабелязано, безъ една преднамѣрена целъ, детето, което се повежда отъ своя учителъ, прави екскурзии, да опознае отечеството, възлюбва неговитъ красоти, неговитъ хубости.

Н. Петковъ (раб): Възлюбва и мизерията!

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Въ законопроекта се предлагамъ. Действително трябва да сте пиянъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): (Къмъ Н. Петковъ) Много неприлично се държишъ. Между апострофство и гаменство има разлика.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Казахъ, че законътъ предвижда държавата да надниква въ съществуващитъ организации за физическо възпитание не съ целъ да ги обсеби, нито съ целъ да ги преследва — далечъ сме отъ тия намѣрения. Ние ще оставимъ съществуващитъ организации и тия, които биха се създали, свободни, но ще изпълняватъ постановленията на закона. Ние нѣма да се мѣсимъ въ тѣхната работа, но ще ги контролираме и тѣ ще бждатъ задължени да съблюдаютъ оная програма за физическото възпитание, която държавата ще изработи. Азъ отговарямъ къ на въпроса на г. п. Янчевъ, защо въ законопроекта не е дадена програмата. Програмата е специална работа, тя ще се изработи отъ специалисти и държавата, респективно Министерството на народното просвѣщение, ще я възприеме.

Въ законопроекта се предвижда задължително физическо възпитание за българската младежъ отъ 7 до 21-годишна възраст. Какъ се смѣта то задължително? Децата презъ времето, когато сж въ училище, разбира се, ще се подчиняватъ на училищната програма за физическо възпитание, а когато сж вънъ отъ училището, ще бждатъ въ свободнитъ организации и ще се подчиняватъ сжщо на програмата, изработена отъ министерството. Но защо правимъ задължително физическото възпитание до 21 година? Затова, г. г. народни представители, защото е доказано, че човѣкъ се учи и усвоява познания докато е живъ и докато неговитъ

умствени способности сѣ запазени, а физически човѣкъ се развива до 21-годишна възраст. За това държавата взима под контролъ и ръководство физическото възпитание на младежтъ до тая възраст.

Каза се: задължителността на физическото възпитание нѣма да може да се приложи, тя ще остане една фикция, както не е приложена досега и задължителността на първоначалното образование. Това е вѣрно, г. г. народни представители, но днесъ, сѣщо така е вѣрно, че следъ 50-годишно съществуване, на България отъ 650.000 деца, които подлежатъ на задължително обучение, 550.000 сѣ въ училище, значи, само 100.000 сѣ вънъ отъ училището; докато при освобождението процентътъ на неграмотнитѣ бѣше значителенъ, днесъ 60% отъ българскитѣ граждани сѣ грамотни. Значи, постигнатъ е единъ резултатъ, който резултатъ ние можемъ да го признаемъ за задоволителенъ, и който е-оцененъ отъ ония чужденци, които сѣ имали възможностъ да изучаватъ нашето учебно дѣло, и които сѣ констатирани ученолюбие на българския народъ. И тукъ ще бѣде сѣщото. Ние не можемъ изведенъжъ да осъществимъ задължителността на физическото възпитание — това го признавамъ — и затуй не предвиждаме санкции. Тѣ не сѣ и нуждни; тѣ може би ще станатъ нуждни нѣкога; когато станатъ нуждни, ние ще ги предвидимъ. Най-сетне, ако народното представителство мисли, че трѣбва да се предвидятъ нѣкакви санкции, азъ съмъ готовъ въ комисията да приема такива.

Но, възражава се: не сте подготвени, нѣмате помѣщения, нѣмате подготвенъ персоналъ. Да, вѣрно е, че нѣмаме помѣщения, обаче, да се каже, че сме съвсемъ безъ помѣщения, това би било преувеличено. Азъ мога да ви кажа, че днесъ стойността на разнитѣ игрища, клубове и игрални салони, които иматъ разнитѣ организации, спортни, гимнастически и др., е надъ 60 милиона лева. Това е направила частната инициатива, безъ помощта на държавата или съ много малко помощъ отъ държавата. Ние предвиждаме сега въ законопроекта сръдства, които нѣма да бѣдатъ много изобилни, които може би първоначално нѣма да бѣдатъ достатъчни, и сигурно нѣма да бѣдатъ достатъчни, но нека се надѣваме, че съ подобрене материалното положение на нашия народъ тия сръдства ще растатъ и ще нарастнатъ. Нѣмаме помѣщения за училищата — и то е вѣрно, г. г. народни представители! Но по отношение на основнитѣ училища ние можемъ да се похвалимъ, че имаме помѣщения. Наистина за всички основни училища нѣмаме, но отъ даннитѣ, които изнесе народниятъ представителъ г. Иванъ Лѣкарски, се вижда, че законътъ за кооперативния строежъ на училища е далъ известни резултати и ще ги дава. Българскиятъ народъ обича да строи училища; той обича училищата си; той не жали сръдства за тѣхъ; той подпомага държавата, както и държавата подпомага народа. Ние сме по-лошо по отношение помѣщенията на нашитѣ сръдни учебни заведения. Азъ, обаче, не знамъ, дали ще прибързамъ, ако съобща, че ще сезирамъ, може би още тия дни. Министерския съветъ съ единъ специаленъ законопроектъ за изнамиране сръдства, безъ да се обременява държавата, за построяване сгради за сръднитѣ училища.

Както виждате, ние поставяме началото на разрешението на въпроса за физическото възпитание. И, поставяйки това начало, ние диримъ сръдствата. Недостатъчни сѣ, признаваме, но не можемъ да правимъ скокове, не можемъ да изнасилимъ действителността и, ако речемъ да направимъ това, нѣма да успѣемъ. Вървимъ предпазливо къмъ тази цель: да развиемъ всестранно нашия младежъ, да има една по-здрава физика, за да може като гражданинъ и като човѣкъ да изживѣе този животъ по-добре, да се защитава, когато животътъ му поставя препятствия.

Тия цели ние преследваме съ законопроекта. Вие виждате, че тѣ не сѣ голѣми; азъ бихъ казалъ, че тѣ сѣ скромни. Този законопроектъ не чертае нѣкакви реформи, не открива кой знае какви перспективи, той иде да отговори на една назрѣла нужда: да създадемъ здрава раса чрезъ укрепване физическитѣ сили на нашата младежъ, на нашия народъ, както и да създадемъ хармонично развитие и красиви тѣла. Детето като прави гимнастически упражнения, които ще развиятъ хармонично всички части на неговото тѣло, ще представлява една красива фигура. Ние трѣбва да имаме единъ культъ къмъ красивото човѣшко тѣло, къмъ красивитѣ форми на човѣшкия организъмъ, къмъ които сѣ се стремѣли нѣкога древнитѣ народи и особено древна Елада. Ние искаме да създа-

демъ единъ гражданинъ съ воля и съ физически сили, който да устои на неслодитѣ на живота. Ето защо, г-да, целитѣ, които си поставя настоящиятъ законопроектъ, сѣ цели, както виждате, много реални. И азъ вѣрвамъ, че съ време и съ сръдствата, съ които ще разполагаме, съ усилията на българската интелигенция, подпомогната отъ българската младежъ, тия цели ще бѣдатъ постигнати.

Азъ ви моля да гласувате законопроекта, като ви заявявамъ, че съмъ готовъ да приема въ комисията всички поправки, които биха допринесли нѣщо за неговото усъвършенстване или за попълване на ония празноти, които той има. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които отъ г. г. народнитѣ представители приематъ на първо четене законопроекта за физическото възпитание на българската младежъ и препращането му въ надлежната комисия, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Отъ сговориститѣ: Само дружбашиятъ не гласуватъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Минаваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за допълнение на закона за селско-стопанско настаняване на бѣжанцитѣ, чрезъ сръдствата на заема, отпуснатъ съ съгласието на Обществото на народитѣ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 47)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата министър-председателъ г. Ляпчевъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Мотивитѣ за всички измѣнения на закона за селско-стопанското настаняване на бѣжанцитѣ сѣ ясни и азъ нѣма защо да ги приповтарямъ. Затова моля ви да приемете законопроекта на първо четене.

В. Кознички (нац. л): Искамъ думата.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички (нац. л): По принципъ нѣмамъ нищо противъ законопроекта. Само когато ще отиде въ комисията, азъ ще моля г. министра на вътрешнитѣ работи да обърне внимание на § 4, където е казано: „Къмъ чл. 46 се прибавя следната забележка: „Съ закона за уредба и управление на българскитѣ държавни желѣзници и пристанища отъ 15 юлий 1929 г. не се отмѣнява алинея втора на чл. 46“. Това не може да се пише въ закона. Това е едно тълкувателно разпореждане, което може да има мѣсто въ единъ тълкувателенъ законъ, но въ този законъ да се каже, че еди-кой-си законъ не се отмѣнява или че трѣбва да се разбира тъй или иначе — това не може. Това е може би една редакционна грѣшка.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това не е тълкувание, но е изрично постановление на закона.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Не желая да губимъ време по повдигнатия въпросъ. Понеже ще отиде законопроектътъ въ комисията, моля, да се приеме сега на първо четене, а въ комисията ще се разбере кое какъ е.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които сѣ за приемане на първо четене на законопроекта за допълнение на закона за селско-стопанско настаняване на бѣжанцитѣ чрезъ сръдствата на заема, отпуснатъ съ съгласието на Обществото на народитѣ, и да отиде въ съответната комисия, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Да се мине къмъ къмъ точка пета отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за общинитѣ, по който има да говори само още единъ ораторъ

Председателстващ В. Димчев: Които сж съгласни да се пристъпи към точка пета отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за общинитѣ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата народниятъ представител д-ръ Хараламби Орошаковъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): (Отъ трибуната) Уважаеми г. г. народни представители! Заемайки това мѣсто, азъ считамъ за нужно да изкажа своето съжаление за затвърдилата се въ нашия Парламентъ практика да се пресичатъ дебатитѣ по важни законопроекти и по този начинъ да се скъса връзката между онова, което е казано, и онова, което има да се каже. Този законопроектъ, дебатитѣ, по който почнаха още презъ месецъ декемврий, има тази незавидна сѣдба: дебатитѣ по него на нѣколко пѣти да бѣдатъ прекѣсвани — напоследѣкъ, смѣтамъ дори по единъ ненуженъ начинъ — за да бѣде пререпенъ отъ законопроекта, който току-що мина.

Законопроектътъ за общинитѣ претендира да бѣде една отъ голѣмитѣ реформи на днешното правителство. Азъ нѣма да оспорвамъ качеството му на реформа, защото той е такава. Преди всичко, отъ формална страна, законопроектътъ представлява една реформа затуй, защото той е унификация на законодателна материя, която до днесъ е била предметъ на нѣколко закона. Въ настоящия законопроектъ за общинитѣ е обединена материята, която до днесъ е третирана отъ 17 различни закони, изброени въ чл. 312 на законопроекта. Сжщиятъ законопроектъ представлява реформа и въ материално отношение, защото много институции отъ общинското самоуправление сж видоизмѣнени, нѣкои ново въведени и вписани. Тѣй че законопроектътъ, безспорно, е една реформа. Обаче когато се говори за реформа, не е важно само въ формално и въ материално отношение да бѣде тя такава, но тая реформа трѣбва да бѣде и полезна съ огледъ, както на нуждитѣ на времето, на обществото, въ което се живѣе, за което е предназначена, така и целесъобразна отъ гледна точка на основния законъ. Въ това отношение именно за законопроекта остава да се желае много.

Вземайки думата по него, отъ името на Демократическата партия, която създава нуждитѣ отъ известни реформи въ това отношение, азъ нѣма да отрека законопроекта по принципъ, обаче, ще се опитамъ по силитѣ си да посоча нѣкои негови недѣзи, нѣкои негови непълноти, надѣвайки се, че г. министрътъ ще даде съгласието си за тѣхното отстранение, респ. за тѣхното измѣнение въ насоки, които се налагатъ отъ нуждитѣ и отъ другитѣ закони, а главно — отъ основния законъ на страната.

Уважаеми г. г. народни представители! Както загатнахъ отъ самото начало, законопроектътъ е една унификация на материята, която сжществува по тоя въпросъ. Но е ли всѣка една унификация полезна? Позволена ми да спра вашето внимание върху факта, че една голѣма частъ отъ българскитѣ общини днесъ се управляватъ, се администриратъ въз основа на закона за селскитѣ общини, който разглежда една по-ограничена материя отъ она, съ която има да се справятъ градскитѣ общини, съ която има да се справятъ особено голѣмитѣ стопански единици, голѣмитѣ градски общини. Законътъ за селскитѣ общини разглежда материята, която интересува общинитѣ, въ 99 членове. Въ бжлеще, обаче, за управлението на най-малката община администраторътъ-общинарь ще трѣбва да се справи съ материята, която е изложена въ този обширенъ законопроектъ, съдържащъ 312 члена. Вие ще видите, че голѣма частъ отъ материята, уредена въ тоя законопроектъ, не може да бѣде приложена за всѣка община. По този начинъ, когато ще се тълкува законътъ отъ респективнитѣ юрисдикции, които ще има да го прилагатъ или контролиратъ прилагането му, тѣ ще има да се произнасятъ кое отъ закона е задължително и кое не е задължително за всѣка община, нѣщо, което за голѣмо съжаление у насъ, въ България, става по единъ своеобразенъ начинъ. Единъ законъ, респ. нормитѣ въ него трѣбва да сж еднакво задължителни за всички, които сж засегнати отъ него. Но понеже материята е такава — общинитѣ, които днесъ сжществуватъ сж съ различни нужди — станало е възможно въ законопроекта като задължителни, императивни норми да се вмѣкнатъ и такива, които за много отъ общинитѣ не могатъ да бѣдатъ задължителни. Азъ привличамъ вашето внимание, примѣрно, върху задължителнитѣ разходи, които се предвиждатъ — за нѣкои общини много полезни, но за други невъзможни. Въ чл. 173 на законопроекта, напр., се предвиждатъ разходи за поддържане на санитарната, ветеринарната и техническата служба. Въ чл. 227 се разпорежда, че всѣка община трѣбва да има и архитектъ, и инженеръ. Безспорно, когато тоя законъ ще се прилага, ще се каже, че една селска

община, която нѣма нужда отъ архитектурна служба, не може да има и архитектъ. Пакъ споредъ чл. 173 всѣка община е задължена да поддържа болница, да поддържа приютъ — нѣщо, което по никакъвъ начинъ не може да бѣде проведено и за много общини ще остане само писана буква. Безспорно, това е желанието — всѣка община да може да уреди своитѣ работи и институции по такъвъ начинъ, че гражданинътъ, живущъ въ нея, да може да намѣри удовлетворение на нуждитѣ си въ самата нея. Но, за голѣмо съжаление, това е невъзможно за нашата действителност и за много служби ще се наложи чрезъ сдружение на общинитѣ да се задоволяватъ нужди, за които срѣдствата на отдѣлната община не стигатъ.

Г. г. народни представители! Единъ отъ органическитѣ недѣзи на нашата община днесъ, която преимуществено има да разрешава стопански задачи, въ която, за голѣмо съжаление, се политиканствува, обаче въ вреда на стопанскитѣ и общокултурни цели. А слабитѣ парични основнитѣ нейни недѣзи сж слабитѣ финанси, слабитѣ, недостатъчнитѣ парични срѣдства за постигане на стопанскитѣ и общокултурни цели. А слабитѣ парични срѣдства, безспорно, се дължатъ предимно на извънредно голѣмия брой малки общини, които изъ срѣдата на своето население не могатъ да намѣрятъ срѣдствата, за да задоволятъ тия нужди. И вие виждате, че по-голѣмата частъ отъ българскитѣ общини, селски предимно, а и градски, употребяватъ своитѣ бюджетни срѣдства само за издръжка на персонала — за издръжка на ония, които администриратъ общината, безъ да създаватъ за нея ценности. Отъ тая констатация се налага изволътъ, че реформата, която се провежда въ това отношение, трѣбва да се стреми да създаде жизнеспособни общини, общини, способни да творятъ културни блага и да заздравятъ своето стопанство. Азъ смѣтамъ, че въ това отношение законопроектътъ не постига целта. Защото, макаръ и въ него да е предвидено, че самостоятелна община може да образува за въ бжлеще населено мѣсто съ 1.000 души жители най-малко и 500.000 лева бюджетъ, веднага следъ това правило се правятъ изключения, преди всичко за всички сжществували общини, а следъ тѣй главно досежно осжществяване желанието на населението на ония общини, които искатъ да събератъ своитѣ срѣдства въ купъ, задружно да постигнатъ своитѣ цели, като се постановява, че общини, които живѣятъ на едно опредѣлено разстояние една отъ друга, могатъ да бѣдатъ съчетани, обаче, не само съ съгласието на общинаритѣ, изразено чрезъ референдумъ, но и съ съгласието на общинскитѣ съветници, които чрезъ едно квалифицирано болшинство трѣбва да го изразятъ. Често пѣти не, почти всѣкога, когато се касае за отдѣлянето на една община отъ друга или за съчетанието на нѣколко общини въ едно, интереситѣ на населението ще дохождатъ въ разрѣзъ съ интереситѣ на ония, които управляватъ общината. Ето защо, тѣзи две изисквания, съчетани, не могатъ да ни доведатъ до желаната целъ — да имаме една община жизнеспособна, една община, срѣдствата на която да позволятъ да се постигнатъ задачитѣ, които сж поставени на общинитѣ отъ този законопроектъ.

Впускайки се въ разглеждане материята, която се третира въ законопроекта, азъ ще се спра да кажа нѣколко думи по ония точки, които намирамъ за сжществени, като ще се огранича да не говоря почти нищо по ония въпроси, които съмъ смѣтналъ за правилно уредени въ този законопроектъ или достатъчно изяснени отъ преждеговорившитѣ.

Въ чл. 39 отъ законопроекта, който опредѣля състава на общинскитѣ съвети, предвижда за най-малкитѣ общини съставъ отъ 6 души, а за най-голѣмитѣ — 16 души. Този съставъ, ако за нѣкои общини стига, за други е много малъкъ. Реформата, която се провежда, въ сравнение съ сжществуващото положение въ закона за селскитѣ общини, чл. 13, и закона за градскитѣ общини, чл. 19, не е полезна, споредъ моето схващане. Законътъ за селскитѣ общини, тѣй както сжществува днесъ, предвижда и изисква най-малъкъ съставъ на селски общински съветъ отъ 8 души. Този съставъ по никакъвъ начинъ не може да се смѣтне за голѣмъ. И макаръ да се ръководимъ отъ съображения на икономия, които азъ подчертахъ въ началото на моя говоръ, тази икономия не трѣбва да бѣде направена за смѣтка на общитѣ интереси на общинитѣ. Шестъ души сж много малко, за да образуватъ единъ съветъ при разширенъ съставъ на общинитѣ. Защото, тѣй или иначе, макаръ да не е постигнато идеалното, съ законопроекта се цели разширяването състава на общинитѣ.

Разглеждайки материята, тѣй както я намирамъ изложена въ отдѣлнитѣ членове на законопроекта, моето внимание се спира и върху дълготрайността на мандата — чл. 42 отъ законопроекта.

Уважаеми г. г. народни представители! Още при обсъждането на законопроекта за окръжните съвети, който стана закон, се повдигна този въпрос и всеки път, когато се е обсъждал въпросът за едно стабилно управление в нашите общини или въобще в нашите самоуправителни тела, смътало се е, че е нужно да се продължи мандатът на съвета, за да може той да бъде ползотворен по отношение задачите, които трябва да разреши. При все това, като се имат пред вид особено нашите политически нрави, аз не мога да съветвам, а още по-малко мога да одобря един мандат, който да трае от 4 до 8 години. Един мандат от 8 години, колкото и да съм привърженик на стабилитет в нашите общини, е нѣщо прекалено. Ако ние сериозно се съсредоточим върху материята, която обсъждаме, ще трябва да извадим едно заключение, налага се един извод: или че съгледът на политически постижения се прави мандатът 8-годишен, или пък че онзи, който е правил законопроекта, се е ръководил от доктринерни съображения, без да държи сметка за нашата действителност.

От известно време насам като че ли в срѣди, които боравят с общинско и окръжно самоуправление, е залегнала като идея фикс мисълта, че е необходимо да се въведе в общинския съвет приемствеността. Аз не мога да одобря това начало на законопроекта. Преди всичко приемственост дотолкова, доколкото и сега се полагат грижи за общинското самоуправление, съществува и днес, защото всѣка една от политическите групи праща в общинските съвети най-подготвените си в това отношение хора. Напротив, чрез приемствеността можем да дойдем до точно обратните резултати: когато известно число от подготвените хора излѣзат, да не могат вече да се върнат. Защо? Защото при втория избор, при който ще се избират два пъти по-малко съветници, понеже половината ще останат в съвета, длѣтителът при избора ще бъде два пъти по-голям и по този начин ще бъдат засегнати малките политически групи. Както виждате, уважаеми г. г. народни представители, макар и да се представя принудено в името на демократичността възприемането на приемствеността и на дългия мандат, анализирайки тази институция в нейните подробности, ние ще дойдем до заключението, че тя ни най-малко не е демократична, а напротив, стѣснява малките политически групи в възможностите да бъдат избрани техни представители за съветитѣ.

В нѣколко членове на законопроекта, който е сложен на обсъждане, се третира въпросът за разтурянето на съветитѣ. В чл. 44 е установен начинът за редовното разтуряне на съвета, като е постановено, че то може да стане само в редовна сесия, ако 2/3 от съветниците си подадат оставката, при изричната уговорка, че си подават оставката, за да се разтури съветът.

Уважаеми г. г. народни представители! Никой, който милѣе за едно демократично управление в страната, от тази трибуна не може да защитава възможноститѣ, щото съветитѣ, за угода на управлението, да могат да се разтурват по възможност по-леко. Всѣки, който пледира за стабилитет в общинските съвети, ще желае разтурянето на съвета да бъде затруднено. Но разтурянето на съвета да бъде затруднено даже и тогава, когато по-нататъшното му съществуване ще бъде само въ вреда на общината — това значи, да надминете целитѣ, които могат и трябва да се преследват.

Независимо от този случай за разтурянето на общинските съвети, който е визиран в чл. 44 на законопроекта и който аз нарекох редовен начин на разтуряне, вие имате още едно разтуряне, установено в чл. 58. Когато кметът в община сѣ по-малко от 10 хиляди жители изпадне в конфликт с своя съвет, законопроектът постановява, че в такъв случай съветът бива разтурен и кметът остава да управлява. Ако и вторият съвет сѣщо така не даде довѣрие на кмета и той ще бъде пратен в кѣши, за да се избере трети.

Г. г. народни представители! Не може да се твърди, че е демократично и че е въ полза на самоуправлението да се разрешава един конфликт между кмета, който е изпълнителният орган в общината, и съветът, въ вреда на съвета и въ полза на изпълнителния орган. Върху институцията на изборния кмет и непосредственото избиране на кмета от народа аз ще се спра впоследствие, за да кажа нѣколко думи. Сега тук ще се задоволя да спра само вашето внимание върху възможноститѣ за блям на кмета и разтурянето на съвета, вследствие изразено недовѣрие към кмета. Може да бъде тук поставен и въпросът какво отношение ще се създаде между съвета и изпълнителя на неговата воля,

ако изпълнителят насила стои в съвета, въпрѣки волята на съветниците, а това значи, въпрѣки волята на болшинството от гражданитѣ, които сѣ избрали този съвет.

Г. г. народни представители! Все в този стремеж да имаме известна стабилност в общинитѣ, в законопроекта е прокарано началото — лицето, което е избрано за общински съветник, задължително да седи на мѣстото си — което нѣма абсолютно никакъв смисъл, което е въ разрѣз с другитѣ положения в законопроекта.

Чл. 45 постановява, че всѣки съветник, който отсъства три пъти от заседание, бива отстраняван от съвета, както и всѣки съветник, който напусне партията си, бива сѣщо отстраняван, а не се дава възможност на сѣщия този съветник, чрез доброволно подаване оставка, да напусне съвета. Тук има една нелогичност, едно насърчение дори на гражданитѣ-съветници, които за да могат да напуснат съвета, да прибѣгват към срѣдства, които не могат да бъдат квалифицирани като морални. Какъв резонъ има да държиш силом един съветник, който не иска да участва в управлението на общината, и да го заставяш за да се освободи от участието в управлението на общината, да отсъства три пъти, за да бъде отстранен, или да напусне при видно партията си? Да насърчаваме неморалността в политическите отношения — това не може да бъде цел на един закон, а от друга страна още по-малко може да бъде цел на един закон да заставя да работят хора уморени тогава, когато полза от тяхната работа нѣма да има.

Прави се с законопроекта влошаване на съществуващото положение и в друго едно отношение. В чл. 24 от закона за селските общини и в чл. 35 от закона за градските общини е постановено, че един месец след разтурянето на съвета трябва да се произведат нови избори. Съставителитѣ на настоящия законопроект и всички ония, които сѣ го обсъждали вѣн от нашата срѣда, сѣ подчертали дебело желанието си да демократизират съществуващите институции, да направят съветитѣ по-независими от централната власт. Това за голѣмо съжаление сѣ само думи. Затуй, доколкото виждам прокарани измѣнения, които сѣ въ разрѣз с демократичните институции, които съществуват днес, тѣ не оправдават съществуването на такова желание. Чл. 12 от законопроекта постановява, че сѣ заповѣдта или указа, сѣ които се прогласява разтурянето на общинския съвет, се опредѣля и денът за произвеждането на новия избор и че тоя избор трябва да стане в течение на месец и половина след датата на заповѣдта или указа. Чл. 12, който третира подобна материя, предвижда, че, при прогласяването на новата община, въ срок от два месеца трябва да се произведе избор за кмет и общински съвет, а чл. 17 третира материята, когато се касае за попълване на съвета след сливане на общини и постановява, че въ срок от два месеца от издаването на указа за закриването на старитѣ общини и образуването на новата трябва да бъде произведен нов избор за членове на общински съвет и за кмет. Влошаването тук е двояко. Първо, затова, че срокът за произвеждане новитѣ избори се удѣлжава и, второ, че се поставя въ зависимост от издаването на царски указъ, респ., заповѣдта, което издаване на указа или на заповѣдта е въ изключителна зависимост от волята на управлението и от волята на г. министра на вътрешнитѣ работи.

Г. г. народни представители! Не знам дали е въ полза на работата, която сѣм се наелъ да свърша, разглеждането на материята така, както е изложена, но аз предпочетох тая система, затуй защото тя дава възможност за по-голяма прегледност и освен това да може по-правилно да се следи онова, което може да се каже въ критика на предвиденитѣ институции в законопроекта. Непосрѣдствено след материята за произвеждане новитѣ избори, след разтуряне на общинските съвети, следва материята за безплатната служба на съветниците. У нас, въ България, не трябва да се пледира подобно нѣщо, затуй защото от една страна пледираме, че трябва да се даде възможност на всички слоеве и на всички хора да вземат участие в общественитѣ работи, а от друга страна, чрез такива постановления, създаваме един плутократичен цензъ. Позволете ми да спра вашето внимание и да ви кажа, че дори въ Англия, където обществената служба е безплатна, напоследък правят въ това отношение отклонение, защото съзнават, че никой човѣкъ не може да бъде принуден да се отклони от работата си и безплатно да върши друга такава. Да, ще ми възразят нѣкои, не може да бъде принуден, но никой не принуждава никого да поставя своята кандидатура. Но точно тамъ е неджгът. Кандидатурата се поставя не въ зависимост от материалното положение, а

въз зависимост от общественото положение и от възможностите за дейност въ обществен полза. А само онези, които имат средства, сж въ състояние да жертвуват време за обществен полза. Ето защо заставайки на принципа, че всеки труд трябва да бъде платен, от законопроекта трябва да излезне тоя текст, че службата на общинския съветник е безплатна.

Г. г. народни представители! Една от най-големите реформи на законопроекта, който ние обсъждаме, е нововъведението на чл. 51. Това е кметството. По подобие на онова, което се създаде преди по-малко от две години въ Столичната община, иска се да се ограничи самоуправлението на общините въ полза на една колегия, която се нарича кметство.

Тукъ му е мѣстото да кажа нѣколко думи, въобще по въпроса за самоуправлението.

Въпросът за самоуправлението у насъ е уреденъ малко по-инакъ отколкото въ нѣкои отъ западните демокрации. Въ Англия, исторически понятието *selfgovernment* се покрива съ действителността на мировитѣ съдии, характеризирани главно съ два момента: първо ограничаване действителността на мировитѣ съдии главно върху работитѣ на общата държавна администрация, въ съчетанието на правораздаването съ управлението и второ, същността на службата като почетна безъ квалификация безъ наученъ цензъ, свързана само съ известенъ доходъ, давана чрезъ кралско благоволение, което, обаче, е безъ всякакво значение, защото то всекога е трябвало да бъде дадено, щомъ определенитѣ минималенъ доходъ е билъ на лице. Английското самоуправление най-правилно е характеризирано отъ Гнайстъ, който казва, че старото английско самоуправление не е нищо друго, освенъ ръководене на държавнитѣ работи отъ неплатени чиновници. Англия модернизира своя *selfgovernment* и днесъ, доколкото го откъсна отъ влиянието на мировитѣ съдии, то е чисто и просто комунална администрация, специално за извънредно занемаренитѣ отъ мировитѣ съдии области на благоустройство и обществени грижи. Самоуправлението въ Англия днесъ има за обектъ главно, ако не изключително, училищното дѣло, здравното дѣло, пѣтищата и подпомагане на беднитѣ.

Въ Германия самоуправлението е изградено върху единъ законъ отъ 1808 г., законътъ на Stein.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Въ Прусия е това.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Да, специално за Прусия.

Б. Павловъ (д): Германия е Прусия.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не е така

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Не е така. Ние имаме следъ това законътъ отъ 1853 г., който следъ образуването...

Н. Петковъ (раб): Сега е третиятъ периодъ на капитализма. Кѣде е 1853?

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Както този законъ на Stein, така и новитѣ уставы, досежно самоуправлението на окръжията и провинциите, сж основани на принципа, че голѣмитѣ или по-малки комунални формации се грижатъ не само за работитѣ на комуналната, предимно стопанска администрация, но въ голѣма степенъ и за общодържавното управление. За германското самоуправление е мѣрдавенъ изборътъ, а не назначението, което е признакъ за едно твърде демократично администриране дори въ Кайзерско време.

Значи, германското самоуправление има двойко значение: първо, самоуправление досежно стопанското администриране на комунитѣ, особено отъ изборнитѣ тѣла, и, главно, досежно извършване на общитѣ държавни работи отъ институти, образуването на които се извършва преимуществено чрезъ изборъ на комуналнитѣ тѣла.

Двойни системи. Въ малкитѣ общини — *Einzelgemeinden*, (*Gutsbezirke* — изборнитѣ лица — *Gemeinde* — und *Gutsvorsteher* — извършватъ и държавнитѣ и комунални работи едновременно.

Въ по-големитѣ комунни значението на държавната служба преобладава, така че тя не е чисто и просто обремената на комуналната, а напротивъ, двата вида администрации се диференциратъ, тъй че органътъ на държавната администрация, макаръ и да изхожда отъ комуналенъ органъ, се занимава само съ държавни работи, както напр. *Bezirksausschüsse* (областнитѣ комисии) *Provinzialräte* (провинциални съвети).

При това, всички самоуправителни тѣла, колкото се отива по-нагоре все повече се обръщатъ и се проникватъ отъ държавния контролъ, който, колкото се отива по-нагоре, става все по-ефикасенъ.

Магистратитѣ на германскитѣ общини се утвърждаватъ отъ централната власт, защото тѣ упражняватъ административенъ контролъ върху общинскитѣ съвети.

Окрѣжниятъ управителъ е чиновникъ, той упражнява административенъ контролъ върху така наречения *Kreisstag* или окръженъ парламентъ, окръженъ съветъ и пр. . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Областенъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Областъ е *Besirk*, а тукъ е думата за *Kreis*.

Както виждате, г-да, въ Германия и на друго мѣсто имаме самоуправление за всичкитѣ комунни, изградено въз основа на единъ и сжщъ принципъ по силата на основния законъ. У насъ положението е малко по-друго. Ние имаме постановено въ нашата конституция, че територията административно се дѣли на окръжия, околии и общини. И додето за окръжията и околитѣ нищо не е казано въ връзка съ самоуправлението, въ алинея втора на чл. 3 на конституцията изрично е постановено, че особенъ законъ ще се изработи за наредбата на това административно дѣлене върху началата за самоуправление на общинитѣ. Прочес, конституцията санкционира самоуправлението на общинитѣ като единъ постулатъ, предъ който не може да се възразява. Ето защо мене ми се струва, че всички сжждения, които се правѣха отъ това мѣсто, досежно целесъобразността за назначаване на кметовѣтѣ, или целесъобразността на наtrapване кметовѣтѣ на общинскитѣ съвети, сж неумѣстни и това искане е едно искане противоконституционно.

Като противоконституционно азъ квалифицирамъ и онова, което е написано въ закона досежно правата на кмета, както сж предвидени въ този законопроектъ.

Д. Каранешевъ (д): Така сжщо и начина на избирането.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Г. г. народни представители! Какво друго, ако не желанието да се натрапи единъ кметъ е повелѣята на закона, да бъде тоя избранъ непосредствено отъ народа, и, ако изпадне въ конфликтъ съ общинския съветъ, съветътъ да си отиде дома, а кметътъ да стои? По-нататкъ, какво значение има постановлението за квалифицирано болшинство и за квалифицирани предпоставки за бلاميрането на единъ кметъ? Въ чл. 63 отъ законопроекта вие ще прочетете, че за да може кметътъ да бъде бلاميранъ, необходимо е да се постави искането на дневенъ редъ въ редовна сесия. Независимо отъ това, трябва да се намѣри 2/3 болшинство отъ законноизбранитѣ членове на съвета. При това, ако бламътъ е произнесенъ при тия трудни условия, г. министърътъ на вътрешнитѣ работи, по докладъ на новоучредения върховенъ административенъ съветъ, може да каже: азъ не одобрявамъ. Ще си отиде съветътъ, а кметътъ ще управлява! Шо общо има това съ самоуправлението, шо общо има това съ конституционното изискване, че общинитѣ ще се управляватъ въз основа началата на самоуправлението?

Но това не може да има и никакви практически резултати. И азъ смѣтамъ, че г. министърътъ ще се съгласи въ комисията да се прокара измѣнение, което, ако не стане, ще се парализира действителността на всеки общински съветъ.

Г. г. народни представители! Представете си, въ съветъ съ 36 члена, какъвто е Софийскитъ, нѣма 2/3 болшинство да се бلاميра кметътъ, нѣма 24 души, но има 23-ма души, които сж противъ него. Кой ще му гласува бюджета? Какъ ще управлява кметътъ съ тоя съветъ, който не може по законъ да го бلاميра, а не го иска? Ще разтурятъ съвета. Но не логатъ да го разтурятъ, защото онези постановления, за които преди малко говорихъ за разтурянето на съветитѣ, когато дойдатъ въ конфликтъ съ кмета, се отнасятъ само до общини съ 10.000 или до 10.000 жители, защото тамъ кметътъ се избира направо отъ народа — а въ по-големи комунни, общини, кметътъ, заедно съ своитѣ помощници се избира изъ срѣдата на съвета. Впрочемъ, съветътъ не може да бъде разтуренъ, защото се иска квалифицирано болшинство, кметътъ не може да бъде бلاميранъ, защото нѣма квалифицираното болшинство — блазе на този съветъ, който ще трябва да управлява не съ бюджетъ, а съ декрети! Поне това трябва да бъде предвидено въ законопроекта, за да бъде логиченъ.

Б. Ецовъ (д): Всичко у насъ е вървѣло съ главата надолу. Чиновници сж управлявали България, тѣ сж законодательствували.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Позволете ми да спра вашето внимание на друго едно положение. Въ всички общини, където се говори за изборъ на кметъ непосредствено отъ народа, помощниците нѣма да се избиратъ непосредствено, тѣ се избиратъ отъ съвета. Е, тогава, ако помощникътъ, който заедно съ кмета образуватъ кметството, изпадне въ конфликтъ съ съвета, къде ще е изходътъ? Съставителятъ на законопроекта върху тия евентуалности не е мислил, ръководилъ се е отъ желанието само да стабилизира съветитѣ за смѣтка на конституционнитѣ постановления!

После. Твърди се, че изборътъ на кмета непосредствено отъ народа е институция демократична. защото азъ чухъ отъ тази трибуна да се поддържа подобно нѣщо. „Какъ?“, Вие се противопоставяте на избора на кмета непосредствено отъ срѣдата на народа? Ами че какви сте вие демократи? Нали сте за изборъ? Защо сте противъ избора на кметъ изъ срѣдата на народа? — се говори отъ нѣкои. Съображенията на това нелогично положение, което е създадено чрезъ изборния кметъ направо отъ народа, азъ и други преждеговоривши като мене се опитахме да изложимъ. Но най-сетне, ако ще пишемъ вежди за хубостъ, защо това да става само въ общини съ жители до 10.000 души, защо да сме демократи за малкитѣ общини, а за голѣмитѣ не само да не сме демократи, но да ги третираме мащански?

Д. Каранешевъ (д): И некултурно.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Азъ ще кажа пакъ нѣколко думи за нашата Софийска община. Презъ 1922 г., когато г. г. земледѣлцитѣ гласуваха своя законъ за Столичната община — азъ и другъ пътъ съмъ го казвалъ отъ тази трибуна — въ София, въ България се вдигна голѣма вѣрва: „Антиконституционенъ законъ! Царътъ да не го утвърждава! Конституцията е флагрантно нарушена!“

Б. Павловъ (д): Митингъ се прави.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Да, но г. министъръ-председателъ и министъръ на вътрешнитѣ работи, който бѣше единъ отъ ръководителитѣ на онова протестно движение презъ 1922 г., миналата година, когато азъ правихъ това изложение, ми възрази: „Да, но това се отнасяше до назначаване на кмета и противъ нищо друго.“ Защо да се отнася до назначаването на кмета, а да не се отнася до производното дѣление територията на нещастна София: защо да се отнася до назначаването на кмета, а да не се отнася до възможноститѣ, щото днесъ София, която има 46 хиляди души избиратели, да се управлява отъ Демократическия сговоръ, получилъ само 8.000 гласа.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Управлява се не само отъ Демократическия сговоръ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Да, и отъ други, които ви показиха таманъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какъвъ таманъ? Щомъ е коалиция, вие още много таманъ има да видите.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Въ 1929 г. Демократическиятъ сговоръ взема управлението на Софийската община самостоятелно съ 8.000 гласа срещу 38.000 гласа, които опозиционна София даде.

Р. Василевъ (д.сг): Както е сега въ Окръжния съветъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Г. Василевъ! Едно време нашитѣ колеги отъ лѣво, земледѣлцитѣ — не тѣзи сега, но тѣзи, които управляваха тогава — казваха, че опозиционна София може да бѣде подчинена съ закона отъ 1922 г. Но тѣ не я подчиниха. Вие, обаче, я подчинихте! При това София тогава не бѣше толкова опозиционна, колкото е днесъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Я недей забравя, че Софийската община се управлява отъ една коалиция отъ две партии, чиито гласове надминаватъ 18.000 гласа.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Г. министъръ-председателю! Дори да кажемъ, че Вие сте правъ, . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не да кажете, но това сѣ фактитѣ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): . . . но не сте правъ, затуй защото партията, която дава подкрепата на Демократическия сговоръ, заедно съ Демократическия сговоръ въ София

иматъ общо 16.000 гласа отъ всичко 46.000 гласа, а 16.000 не е половината на 46.000, а е много по-малко.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Въ Англия има едно правителство, което управлява и което въ изборитѣ взема 8 милиона гласа, срещу 13 милиона на опозицията.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Ако вие сте за системата на графствата, ако се провъзгласите привърженикъ на тая система, кажете го направо, да направимъ изборната реформа по нея и да се свърши работата.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако искате да управлявате София, споразумейте се съ приятелитѣ на г. Никола Петковъ и общината е ваша!

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Защо ни препоръчвате това?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Защото само съ аритметика не се управлява.

Р. Василевъ (д.сг): Г. Орошаковъ! Въ Софийския окръженъ съветъ вчера е станало следното: въпрѣки че опозицията е по-голѣма, но като е разединена, управлението го взема пакъ групата на Демократическия сговоръ. Тамъ поне София не е раздѣлена.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Г. Василевъ! Азъ дължа да възразя не, но да отговоря на възразенията на г. министъръ-председателя, защото нему дължа и уважение и трѣбва на всѣки апострофъ да му се отговори.

Днесъ приятелитѣ на г. Никола Петковъ крепятъ кметството на г. Владимиръ Вазовъ. Значи тѣ сѣ въ коалиция съ васъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Добре, но вмѣсто да бждатъ съ васъ, нека да бждатъ съ насъ, та да дадемъ управление.

Н. Петковъ (раб): Г. Орошаковъ! Нека бждемъ наясно по този въпросъ. Моитѣ приятели въ общинския съветъ тукъ, които сѣ двама души, виждатъ и въ Ваше лице, и въ лицето на г. Ляпчевъ, и въ лицето на земледѣлцитѣ, и въ лицето на цѣлокупната буржоазия еднакви врагове.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Затова не гласувате бламъ, а поддържате днешното управление!

Г. г. народни представители! Въ подкрепа на възразенията, които се правѣха навремето, и които очакваха да бждатъ направени и днесъ — каквито се направиха само отчасти — навеждаше се положението, създадено въ Берлинъ съ закона отъ 27 априлъ 1920 г., който се измѣни въ началото на тая година. „Берлинъ — казватъ — на демократична Германия избира своя общинския съветъ тѣй, както го избира София“. Голѣма е разликата. Днесъ, по силата на специаленъ законъ, Берлинъ се състои отъ 8 градски общини, 59 селски общини и 27 по-малки селски общини, които се наричатъ *Gutsbezirke*. Берлинъ е конгломератъ отъ 94 общини, всѣка отъ които, до закона отъ 1920 г., съществуваше за себе си, съ своето общинско управление, съ свой общински съветъ и съ всички общински институти, които германското комунално право познава. Отъ тѣзи 94 комуни законътъ направи една единствена, която раздѣли на 20 участъци, като даде възможностъ на всѣки участъкъ да има пълно самоуправление, самостоятеленъ бюджетъ, самостоятелно училищно управление и т. н. При това, когато голѣмиятъ Берлинъ се раздѣли на 20 участъци, законътъ постанови, че всѣка група, когато постави своята листа, може да отбележи въ нея, ако не стигне делителътъ въ съответния участъкъ, къмъ кой другъ участъкъ да се причислятъ гласовѣ, дадени въ този участъкъ. Независимо отъ това, по подобие на така наречената държавна листа, за Берлинъ се постановява една обща листа за общи партии, които и въ нѣколко района не сѣ могли да получатъ болшинство съ съчетаване на достатъчно гласове, за да стигнатъ дѣлителя за единъ мандатъ. Какво общо има тази демократична система съ онова, което направихте отъ София съвършено произволно, като раздѣлихте територията ѝ на шестъ, безъ да съществуватъ нѣкакви самостоятелни районни съвети? Днесъ въ София нѣма районни съвети, нѣма районни кметства, има само една синекура, която се нарича кметски намѣстникъ. Не е ли всичко това направено, уважаеми г. г. народни представители, за да се парализира волята на софийския избирателъ? Е, позволете ми, азъ не обичамъ да употребявамъ крайни изрази, но не мога въ случая да се въздържа да кажа, че не ни прави честь да стѣсняваме културния и политически центъръ на България,

чрез такива изкуствени построения, въ политически правилното изразяване на неговата воля. Азъ моля народното представителство, когато ще бъде сложен на обсъждане въпросътъ досежно управлението на Столичната община, да се съгласи да не бъде тя поставена подъ този изключителен режимъ. Бъдете увърени, уважаеми г-да отъ болшинството, че това оръжие, което вие днесъ ковете за подчинение на опозиционна София, утре ще бъде насочено срещу васъ. А оня, който милѣе за истинско демократично управление, не трѣбва да подготвя такава оръжие, нито за другитѣ, нито за себе си. София ще даде болшинство за едно сносно, рационално управление на общината на всѣкиго, който управлява правилно. Но за да бъде стѣснено самоуправлението на София, има редъ съображения, които не сѣ отъ стопански характеръ, не могатъ да бъдатъ и отъ политически характеръ, а за голѣмо съжаление, трѣбва да бъдатъ квалифицирани само като съображения отъ партизански характеръ. Вече 9 години, отъ 1922 г. досега, правихме експерименти. Стига съ тѣзи експерименти! Дайте възможностъ на софийския гражданинъ да види изразена въ общинския си съветъ свободно проявената своя воля.

Въ този редъ на мисли азъ дължа да спра вашето внимание, уважаеми г. г. народни представители, върху едно нововъведение, което още повече стѣснява правата на софийския гражданинъ. Когато се разбира, че районътъ, като самоуправителна единица, нѣма никакво значение, че той не е комуна, тогава съ реформата, която се прокара презъ априлъ 1929 г., се постанови, че районитѣ ще бъдатъ управлявани отъ кметски намѣстници, избрани изъ числото на онѣзи съветници, които сѣ избрани въ този районъ. Въ закона за Столичната община отъ 1929 г. е казано, че кметътъ има право да назначи единъ отъ двата представени му отъ района съветъ кандидати за кметски намѣстникъ. Днесъ това положение се измѣня и въ туй отношение София се поставя подъ единъ още по-лошъ изключителен режимъ. Районътъ, дотолкова доколкото има контролъ върху нѣкои деятельности, които се упражняватъ въ комуна София, вече ще се управлява не отъ волята на едно евентуално болшинство, но отъ волята на централния градски кметъ, който ще може да взима кметски намѣстници безрезервно и неограничено изъ броя на всички съветници. Какво остава отъ района? Абсолютно нищо. Само желанието да бъде подчинена волята на софийския избирателъ подъ онази на едно относително малцинство, да не може въ управлението на града болшинството или всички групи да намѣрятъ съразмѣрно мѣсто.

Следъ разтурянето на съветитѣ, както бѣше досега, така и за въ бъдеще, общинитѣ ще се управляватъ отъ тричленки, респективно отъ седмочленки. Знаете, г. г. народни представители, че, съгласно съществуващитѣ законоположения, за членове на тричленнитѣ и седмочленнитѣ комисии не могатъ да бъдатъ взети лица изъ сръдата на разтурения съветъ. Сега на това нѣщо се туря черта. Занапредъ, когато се разтурятъ съветитѣ, министърътъ на вътрешнитѣ работи, респективно окръжниятъ управителъ, може да вземе изъ сръдата на разтурения съветъ хора, които да настани за членове на тричленката, респективно на седмочленката. Това ли е демократизиране на управлението? Само едно изключение е направено: ако разтурянето на съвета е станало по искането на прокурора за углавни деяния, то онѣзи, които сѣ подведени подъ отговорностъ за такива углавни престѣпления, не могатъ да бъдатъ назначени за членове на тричленнитѣ и седмочленни комисии. Е, трѣбваше да доживѣемъ да могатъ да бъдатъ назначавани за членове на тѣзи комисии и разбойници и престѣпници — казвамъ, че това не е, но трѣбваше и до него да доживѣемъ — за да стане идилията на самоуправлението пълна!

Н. Стамболиевъ (з.в): Нѣма да събъркате, ако кажете и това.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Уважаеми г. г. народни представители! Въ тая последователностъ, въ която се опитвамъ да разгледамъ предъ васъ законопроекта, натъквамъ се на комисията за училищното дѣло и на комисията за подобрене земеделското производство. Нѣма да се спрамъ подробно на този въпросъ. Единъ отъ народнитѣ представители, изхождащъ отъ болшинството, уважаеми г. Лѣкарски, изложи тукъ едно становище въ това отношение. Азъ само моля г. министъръ-председателя и министъръ на вътрешнитѣ работи, а същевременно и неговия колега, г. министърътъ на просвѣщенieto, да се откажатъ отъ тая реформа. Ние се гордѣемъ, че съ закона за народното просвѣщение, гласуванъ отъ демократическото правителство, затвърдихме като управителни училищни

тѣла институции, които действително изхождатъ изъ сръдата на народа. Нека, ако не можемъ да съградимъ нѣщо ново въ това отношение, да не разваляме онова, което е създадено. Училищната комисия, предвидена въ законопроекта за общинитѣ, нѣма нищо общо съ самоуправлението на училищата, защото въ нейния съставъ влизатъ не само членове на изборни тѣла, каквито сѣ общинитѣ, но и функционери. Функционери упражняватъ контрола, а самоуправлението изисква, щото само изборни лица да определятъ начина и сръдствата за стопанисването на училищата. Ние се обявяваме противъ това стѣснение самоуправлението на училищното дѣло.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя А. Христовъ)

По подобие на онова, което стана за Столичната община, виждаме въ законопроекта сега да се ограничава компетенцията на общинскитѣ съвети въобще. Това не е придобивка. Безспорно, азъ не мога да бъда привърженикъ на една толкова широка компетенция, която да обхваща не само функциитѣ на управление, но и функциитѣ на изпълнение, обаче, заставайки здраво на позицията, която е създадена отъ конституционното начало за самоуправлението, смѣтамъ, че по никакъвъ начинъ не трѣбва да допускаме, щото управителнитѣ актове, актоветѣ, които се изразяватъ въ решения, да се иззематъ отъ съвета и да се дадатъ на изпълнителния органъ, който се нарича кметство, респективно на кмета. При прокарване началото на самоуправлението на общинитѣ въ законопроекта, който сега обсъждаме и който искаме да направимъ законъ, ние трѣбва строго да се придържаме въ основното правило, че съветътъ решава, а кметътъ само изпълнява. Отклоненията, които се направиха отъ това правило въ закона за Столичната община, не ни дадоха добри резултати. Азъ ще ви дамъ впоследствие нѣколко примѣра, отъ които вие ще се убедите, че, като се ограничи властта и компетенцията на съвета, този последниятъ не се справи по-десноспособенъ, а работитѣ на общината започнаха да се решаватъ по-леко — не въ смисълъ, че онѣзи, които биха ги ръководили, биха постѣпили или сѣ постѣпвали лекомислено, но въ смисълъ, че 30 или 36 съветници ще решатъ единъ въпросъ по-правилно, отколкото само 6 глави, а, освенъ това, има и друго съображение, че въ съвета участвуватъ всички политически групи, когато въ кметството взиматъ участие само представители на болшинството, на правителствената партия.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Има единъ корективъ на това.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Ще Ви кажа за този корективъ. Декларацията, която направихте навремето, за голѣмо съжаление, не се спази. И отъ днесъ нататъкъ ще искаме да се вписватъ въ закона такива декларации, защото — не желая да се отклонявамъ отъ главната си мисълъ, ще се изясня по-после — тоя корективъ бѣше направенъ, както се изразихте, г. министъръ-председателю, по искането на опозицията, за да има тя око въ управлението, но, когато избираха въ общинския съветъ тѣзи двама съветници които трѣбваше да бъдатъ оного на съвета, избраха членове на Демократическия сговоръ, защото тѣ имаха болшинство, и нищо не бѣше въ състояние да ги накара да отстъпятъ. Така че днесъ този корективъ нѣма абсолютно никакво значение.

Въ компетенцията на съветитѣ, тъй както я намираме изложена въ чл. чл. 94 и 95 отъ този законопроектъ, не виждамъ да се споменаватъ заемитѣ — едно отъ най-важнитѣ мѣроприятия на съветитѣ. Азъ ще моля да се впишатъ. Макаръ че заемътъ не е редовенъ приходъ на общината, но за него се иска решение, и ако не се каже, че това решение е отъ компетенцията на съвета, ще се изтъква въ смисълъ, че е отъ компетенцията на кметството; тъкмо тукъ въ същностъ системата, която се провежда въ обсъждания законопроекта, стига до своята кулминационна точка.

Въ чл. 100 отъ законопроекта има едно постановление, което изненадва, за което не можемъ да очакваме, че дори и днешното правителство ще го проведе. Надѣвамъ се, че то ще се съгласи да го измѣни. Казамо е: (Чете) „Членоветѣ отъ състава на кметството въ общини, кждето се състои отъ кметъ и най-малко отъ двама помощникъ-кметове, действуватъ съвмѣстно и поотдѣлно. Тѣ действуватъ съвмѣстно за решаване на всички въпроси въ кръга на мѣстното самоуправление, които сѣ предвидени изрично по тоя законъ въ негово ведение или не сѣ изрично предвидени въ ведението на общинския съветъ, а кметътъ намира да се разрешатъ отъ кметството“. Виждате, уважаеми г. г. народни представители, че не въ

случай на конфликт, а поради опущение в закона, ако не е споменато, че нѣкоя функция е от компетенцията на съвета, кметът може да обсеби тая функция за кметството, да каже: „Тоя въпрос е от компетенция моя и на моитѣ помощници“. Никой не може да претендира, че това нововъведение е демократично, че то е една придобивка на демокрацията. Ако в текстоветѣ, които фиксират компетенцията на съвета, не сѣ изброени изчерпателно функциитѣ на този съветъ, всѣкога съществува не само опасност, но сигурност, че тѣзи въпроси ще се решават от кмета, респективно от кметството, а то значи кметътъ заедно с неговитѣ помощници.

Г. г. народни представители! Анализирайки проекта, тъй както е предложенъ на нашето обсъждане, дохождам до административния контролъ. Административниятъ контролъ, тъй както го намираме въ законопроекта, представлява влошаване на съществуващитѣ положения. Не мога да бъда привърженикъ на безконтролността, но не мога да бъда привърженикъ и на пълното подчинение на общината подъ централната власт. Въ съществуващия законъ за градскитѣ общини, чл. 55, сѣ изложени въ 13 точки всички онѣзи актове на общинския съветъ, които не подлежат на никакво одобрение, които влизатъ въ сила веднага следъ като бждатъ гласувани отъ съвета. Нѣма защо да ви ги изброявамъ, вие ги знаете. Въ чл. 57 сѣ изложени всички онѣзи решения, които подлежат на одобрение. Най-сетне, въ другъ единъ текстъ сѣ посочени решенията, които, за да се турятъ въ сила, трѣбва царски указъ. Сега, въ законопроекта, се постановява, че всички решения на общинския съветъ подлежат на административен контролъ, т. е. трѣбва да бждатъ одобрени отъ министра на вътрешнитѣ работи, респективно отъ окръжния управителъ — същото е постановено и за правилницитѣ, които съветитѣ иматъ право, по закона, да изработватъ — и е даденъ срокъ 21 дена, за да бждатъ одобрени, а ако не бждатъ одобрени въ този срокъ, кметътъ, респективно съветътъ, има право да иска отъ административния смѣлъ отмяната на онзи актъ на министра, респективно на окръжния управителъ, който тѣ считатъ за незаконноренъ.

Казахъ, уважаеми г. г. народни представители, че не мога да бъда противъ административния контролъ, но този контролъ не трѣбва да бжде доведенъ дотамъ, че съветитѣ да бждатъ сведени до нѣкакви отдѣления на окръжното управление или на Министерството на вътрешнитѣ работи. Каква е тая самостоятелност на общинитѣ, когато съветитѣ имъ не могатъ да решатъ да приематъ едно зарешие когато тѣ не могатъ да решатъ нѣкакъв най-обикновенъ актъ. Въвѣжде, кждето се засѣга дълбоко обществената полза, обществениятъ интересъ, кждето става дума за отчуждаване, за прокарване на нѣкакви мѣроприятия, контролтѣ е необходимъ, но тамъ, кждето има актове на обикновено управление, административниятъ контролъ е само една спънка въ живота на общинитѣ.

Позволете ми макаръ че това е една дребна работа — но е съществена, защото е принципална — да спра вашето внимание върху постановленията на законопроекта досежно глобитѣ, които се налагатъ отъ изпълнителната властъ — собствено, тя вече не е изпълнителна, но е власт на управлението отъ кмета, респ. кметството. Споредъ чл. 109, глоби до 1.000 л. въ градоветѣ или въ селища съ население до 5.000 жители и глоби до 3.000 л. въ селища съ надъ 5.000 жители могатъ да бждатъ обжалвани по единъ особенъ редъ. Азъ не мога да намѣря никакъвъ резонъ за този начинъ на третиране материята. Защо да се прави тази диференция съ огледъ броя на населението, което живѣе въ населенитѣ пунктове? Не може да бжде мѣродавенъ броятъ на населението, а трѣбва да бжде мѣродавенъ размѣрътъ на нарушението. Една глоба отъ 3.000 л. засяга мене, който живѣя въ София, толкова, колкото засяга и васъ, които живѣте въ провинциаленъ градъ. Начинътъ на обжалването на глобата не може да бжде поставенъ въ зависимостъ отъ такива съображения. Независимо отъ това, за онѣзи глоби, които не подлежат на обжалване, съгласно законопроекта, азъ ще моля г. министъръ-председателътъ да се съгласи да се впише, че тѣ могатъ да бждатъ отмянени отъ онази властъ, която ги е наложила. Защото, всѣкоже може да ставатъ грѣшки. Ако се постанови неотмѣняемостъ, тогава нѣма да може да бжде поправена грѣшката и когато бжде съзрѣла.

Председателствуващъ А. Христовъ: Свършете вече, г. Орошаковъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Г. председателътъ ми напомня, че времето ми е минало, а азъ тъкмо се гласѣхъ да навлѣза въ най-важната материя, която се засяга въ законопроекта за общинитѣ — финанситѣ и бюджета.

Колкото се отнася въобще до контрола на бюджета, ние всѣкога сме стояли на едно становище, което не е било въ разрѣзъ и съ материята, която съществува и урежда въпроса за бюджета днесъ по съществуващитѣ закони. Контролтѣ на она, която го упражнява, трѣбва да бжде само досежно законосъобразността на бюджета. Това правило е подчертано сега изрично въ законопроекта за общинитѣ. Контролтѣ ще се упражнява само до толкова, до колкото лицето, което го упражнява, ще трѣбва да приведе въ хармония предвиденитѣ приходи и разходи съ постановленията на закона. Значи, ако това правило бжде възприето, нѣма да бжде възможно вече онова, което, за голѣмо съжаление, бѣше възможно въ миналото: напр., г. министърътъ на вътрешнитѣ работи, за Софийската община, да благоволи да впише въ бюджета 500.000 л. разходъ за издрѣжка на полицейската музика!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Отъ много години насамъ тъй не се е случвало.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Вашиятъ предшественикъ бѣше го направилъ, и Софийската община имаше това удоволствие, че издрѣжаше една година музиката на Софийското полицейско коменданство.

Р. Василевъ (д. сг): Лошо ли е? Свири ви постоянно?

Д. Каравашевъ (д): Концерти дава!

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Свири, да, на софиянци!

Уважаеми г. г. народни представители! Колкото този контролъ за законосъобразностъ на бюджета е необходимъ, толкова е излишенъ контролтѣ по изпълнението на бюджета. Вие ще намѣрите въ чл. чл. 192 и 193 отъ проекта, какво за селскитѣ общини за предприятия до 200 хиляди лева, за градскитѣ общини — до 500 хиляди лева, а на Столичната община — до единъ милионъ лева, кметството може да изработва поемнитѣ условия, респ. да утвърждава произведенитѣ търгове самостоятелно. Всичко друго трѣбва да бжде утвърждавано отъ г. окръжния управителъ, респ. отъ г. министра на вътрешнитѣ работи.

Г. г. народни представители! Колкото се отнася до Столичната община, разходътъ отъ 1.000.000 л. е нѣщо крайно обикновено: за набавянето на най-обикновеното съоръжение, съ което си служи общината, трѣбватъ 1.000.000 л. Що е 1.000.000 л.? Но това, което за Софийската община е 1.000.000 л., това сѣ за по-малки общини 200.000 л. Какво е това самоуправление, което, следъ като въ бюджета е предвидѣно разходи за известни цели, ще трѣбва всѣки часъ да ходи при г. министра, респ. при г. окръжния управителъ да иска разрешение за упражнението на тѣзи разходи? Това вече не е контролъ на бюджета, това е настоятелство, което ограничава самоуправлението.

Съ чл. 123 отъ обсъжданния законопроектъ се въвежда така наречениятъ допълнителенъ бюджетъ — една извънредно спорна материя. Който е билъ общински съветникъ, познава решенията на Върховната смѣтна палата по този въпросъ: въ какви случаи може да се гласува допълнителенъ бюджетъ, съ какви срѣдства може да се състави този допълнителенъ бюджетъ и т. н. На всѣки случай, доколкото се е оперирало съ допълнителни бюджети до днесъ, мене ми се струва се е правило грѣшка, като не се е разбирало естеството имъ. Азъ ще моля да се предвиди въ законопроекта едно ограничение въ това отношение. Това е наложително, защото съ тия допълнителни бюджети може много да се злоупотребява. Напр., вие сте предвидѣли, да кажемъ, отъ интизапъ 1.000.000 л., отъ сергия — 2.000.000 л., обаче, срѣдствата, които получавате или които сте предвидѣли, не могатъ да стигнатъ да покриятъ разходитѣ, които се указватъ нуждни презъ годината. Нужнитѣ разходи трѣбва да бждатъ предвидени — това е бюджета. Но има изключителни обстоятелства. За изключителнитѣ обстоятелства трѣбватъ особени приходи. Мисльта ми е, че допълнителни бюджети могатъ да се правятъ само съ нови приходи, а не съ надуване на съществуващитѣ приходни параграфи. Напр., ако сме предвидѣли да постѣпватъ отъ интизапъ 1.000.000 л., а съ допълнителенъ бюджетъ да кажемъ, че ще постѣпватъ още 200.000 л. и за тия 200.000 да си позволимъ да упражнимъ еди какви си разходи — това ни води и ще ни води до фиктивни бюджети и до възможността да си играемъ съ онова, което се нарича основа на управлението, както на държавата така и на самоуправителнитѣ тѣла.

Едно нововъведение на законопроекта е това, което се предвижда въ чл. 125: (Чете) „За извършване на предприятия, срокътъ на които ще трае повече отъ едно бюджетно упражнение, се съставя отдѣлно извънреденъ бюджетъ, чието упражнение продължава до окончателното завършване на предприятието.

„Той се гласува и утвърждава по реда, по който става това за редовния бюджет на общината. И това е едно оръжие с две остриета. Ние имаме един закон за стопанските предприятия.

Министър-председател А. Ляпчев: Имаме го още.

Д-ръ Х. Орошаков (д): Имаме го, искате въ някои части да го отмените съ тоя законопроект. Стопанските предприятия въ общините имат възможност да удовлетворяват своите нужди, които не сѣ нужди текущи за една бюджетна година, а сѣ нужди, които обгръщат едно по-продължително време, съ особени сръдства. Какви други нужди могат да се явят освен онѣзи на стопанските предприятия, които да ангажират бюджетните сръдства на общините за нѣколко години?

Уважаеми г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че такова нѣщо не трѣбва да се допуска, затуй защото съ него може да бѣде злоупотрѣбено и да се ангажиратъ ресурси на общините за едно дълго време, безъ огледъ на обстоятелството, кой ще провежда изпълнението на тѣзи допълнителни бюджети, както ги нарича законопроектътъ. Извънредниятъ бюджетъ, тъй както е дадена възможностъ въ законопроекта, може да обгръне единъ периодъ време отъ 10 години. Ще строите канализация въ единъ голѣмъ градъ, да речемъ Пловдивъ, който, за голѣмо съжаление, още нѣма канализация; ще предвидите сръдства за изразходване въ продължение на 10 години, а въ това време ще се промѣнятъ редъ съвети и редъ управления и тѣ ще бѣдатъ стѣснени въ своите функции и въ прилагането на своите програми отъ единъ бюджетъ който е билъ въ сила преди 10 години! Нищо не прѣчи по тоя законопроектъ, който обсъждаме, строежътъ дори на канализация или на едно голѣмо техническо съоръжение да бѣде обявенъ за стопанско предприятие. Ето ви пѣтътъ, по който могатъ да се ангажиратъ общинските ресурси за продължително време. Нѣма защо да се прибѣгва къмъ този инструментъ, който се нарича извънреденъ бюджетъ.

Имамъ да направя нѣкакви забележки досежно лицата, които привеждатъ въ изпълнение бюджета, обаче тукъ нѣма да говоря по този въпросъ. Запазвамъ си правото въ комисията да се изкажа по него.

Тукъ, обаче, ще спра вашето внимание върху една разпоредба, която намирамъ въ чл. 168 отъ законопроекта, която шокира моето правно чувство и смѣтамъ, че е плодъ на бюрократизъмъ, на прекаленъ фискализъмъ, който не държи смѣтка за субективните права на гражданите, а се ръководи само отъ фискални и бюрократични съображения. Фискалните съображения трѣбва да преобладаватъ въ всѣко едно обществено, но за това трѣбва да се намѣрятъ годни сръдства. Не всички сръдства сѣ годни. Въ респективния текстъ на стр. 30 отъ законопроекта вие ще прочетете следното: (Чете) „Кметството може да спре издаването на всѣкакви документи, освенъ тия на бедни жители и за сключване заеми отъ Българската земеделска банка, ако лицето дължи законни общински доходи, налози, такси и др. облагания, както и тия, които ще се представятъ на сѣдебни власти“. Това е посегателство върху правата, които сѣ гарантирани на гражданите. Какъ вие искате това, което и въ държавата е въведено като едно изключение, за голѣмо съжаление, което е въведено и въ нѣкои други страни, да бѣде въведено и въ общините: всѣки гражданинъ да стане огранъ на данъчната властъ? Е, какъ смѣтате, смѣтате ли за редовно, общината да откаже да ми издаде удостоверение за наследниците на единъ починалъ човѣкъ или удостоверение за факта на раждането или на смъртта му, само затуй, защото азъ дължа данъци? Данъците и повинността къмъ фиска — държавенъ, общински или какъвто и да бѣде той — съществуватъ, но трѣбва да се намѣрятъ годни сръдства, за да могатъ тѣзи права да бѣдатъ осъществени, а не да се прибѣгва до ограничаване най-елементарните права на гражданите. Мислята ми е, че никога не трѣбва да се смѣсватъ публично-правните функции на едно самоуправително тѣло и частните права и спорове, които има то. Ето защо, едно такова положение като туй, което азъ цитирахъ, не може да бѣде узаконено.

Уважаеми г. г. народни представители! Авторътъ на законопроекта очевидно е направилъ усилия да разреши болния въпросъ за българската община — финансите. Но той не е разрешилъ, защото ние не виждаме въведена нова система; виждаме съществуващата система отново затвърдена въ законопроекта, само малко нѣкъде разширена, нѣкъде стѣснена. Ако хвърлите единъ погледъ върху финансовото стопанство на общините, такива каквито ги виждате въ западните демокрации — Франция, Англия и Германия — вие ще видите, че тамъ има една закономѣр-

ност и планомерност, една систематичност, която е закрепила съ течение на вѣковете. Въ повечето европейски страни, вследствие различните нужди, които общините иматъ да задоволяватъ, и благодарение разнообразните правни условия, бюджетътъ има твърде разнообразенъ видъ.

Англия прави изключение. Тамъ общинската данъчна система още отъ рано е била установена и освободена отъ своеволията на държавата, упражнявани макаръ и по законодателенъ редъ. Всички разходи първоначално сѣ били поставени тамъ въ зависимост отъ постѣплението на единъ основенъ данъкъ, нареченъ church rate, highway rate, който представлява частъ отъ реалния доходъ на реалното владение. Отъ 80-те години на миналото столѣтие насамъ, съ огледъ на новоизникналите нужди, английските общини сѣ допустнати да участвуватъ въ косвените данъци, които държавата прибира.

Въ Франция имаме горе-долу нашата система, но малко по-инакъ. Тамъ имаме основно положение въ бюджета съ така наречените centimes additionnels. Това сѣ добавки къмъ всѣки плащанъ франкъ за четирите голѣми прѣки държавни данѣци. Тройното дѣление на centimes ordinaires, centimes spéciaux и centimes extraordinaires отговаря на нашето, обаче въ основата си има съвършено друго съдържание. Първите две категории стговарятъ горе-долу на нашите днешни категории — фиксирани и нефиксирани приходи, размѣра на които опредѣля общинскиятъ съветъ, но въ дадени максимални граници. Споредъ френското право, това сѣ приходи на общината по днешъ съществуващия законъ. Тѣзи приходи въ Франция всѣкога сѣ били предназначени, за специални цели. Независимо отъ това, къмъ тѣхъ се прибавятъ върхнини, които сѣ главниятъ бюджетенъ източникъ на французката община, бюджетътъ на която въ голѣмата си частъ се пълни отъ акциза или така наречения octroi. Това е една система.

Въ противовесъ на Франция, данъчната система въ Германия следва други принципи. Тамъ сръщаме върхнини, които отиватъ до 150% върху основния държавенъ данъкъ върху дохода — така наречениятъ Einkommen Steuer. Октроато е едно изключение. Него го намираме въ провинциите, респ. ония области, които сѣ били подъ френско влияние — въ Бавария и Вюртембергъ тѣ сѣ много застъпени. Но, което е важно за Прусия, въ 1893 г., съ прокарване голѣмата фискална реформа отъ страна на пруския финансовъ министъръ Микелъ, се извърши и една реформа въ данъчното облагане и въ финансовите ресурси на общините, чрезъ така наречения Kommunalabgabegesetz, който отстъпи на общините третѣ държавни данѣци — поземелния данъкъ, данъка сгради и данъка занятие — и имъ даде възможностъ да събиратъ върхнини върху главния държавенъ данъкъ — данъка върху дохода.

Тукъ спирамъ вашето внимание върху другъ единъ въпросъ, който е отъ голѣмо значение за нашите общини. Държавата въ Прусия, като отстъпи въ 1893 г. на общината данъка занятие, така наречения Gewerbesteuer, свърза упражнението на всѣка професия съ концесия. Кръчмата, кафенето, всѣко заведение, което може да бѣде предметъ на интензивна търговска спекулация, се свързва съ концесия, и тя е единъ ресурсъ за общината, която я дава.

Министъръ В. Молловъ: Системата на Топазъ!

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Време е да се помисли и у насъ не за концесиониране на предприятията, въ смисълъ да ги направимъ като източници на ресурси, но за концесиониране като единъ контролъ за изравняване оная раздробеност и конкуренция, която спѣва поминѣка на българския гражданинъ до голѣма степенъ.

Но това е едно отклонение отъ главната ми задача, която имамъ да разгледамъ: финансовите сръдства, тъй както ги намираме фиксирани въ законопроекта. Въ подробности азъ нѣма да се спирамъ. Доколкото имамъ да кажа нѣщо по това, ще го кажа въ комисията. Тукъ само констатирамъ, че има едно измѣнение въ номенклатурата на така наречените редовни приходи на общините, обаче положението е останало същото. Днесъ редовните приходи на общините, споредъ законопроекта, се дѣлятъ на доходи, налози и на такси. Въ доходите на общините сѣ вписани всички ония ресурси, които идатъ отъ имуществата на общината, които сѣ нейно частно владение, сѣ нейна частна собственост, каквито сѣ, напр., недвижимите имоти, каквито сѣ капиталите, каквито е всичко онова, което може да бѣде обектъ на собственост, вписани сѣ обаче и такива вещи и съоръжения, които прѣзто наричатъ ges omptum communes, които сѣ предметъ за общо употребление. По никакъвъ начинъ не бива да се допуска, цѣто отъ такива съоръжения да се прибиратъ доходи, размѣрътъ на които общините да могатъ да опредѣлятъ безъ-

контролно. И тук аз се спирам върху възможностите, които дава законопроекта на общините, да събират доходи от канализация, електрически юзини и т. н. Възможностите на общините да печелят от тия съоръжения трябва да бъдат ограничени.

Когато говоря за този вид доход, не мога да не спра вашето внимание върху някои несъобразности и нецелесъобразности. Въ сегашните закони в един и същи параграф се обхваща цялата материя по един предмет, без да се разделява тя така, че законът да става непрегледен. Напр., когато се говори за дохода от канализация, в същия член се казва какъв може да бъде той. Сега в законопроекта размърът е отделен от естеството на дохода в различни членове и по такъв начин законопроекта е станал непрегледен, а това е особено важно за секретарите и бирниците, които ще прилагат закона и от които не можем да искаме такова тънко знание на материята, каквото може да даде един школуван юрист. Ако има едно систематизиране в досегашните закони, няма защо да унищожаваме системата в този законопроект. Но запазвам си правото, г. министре, да говоря по тия въпроси в комисията.

Ще кажа няколко думи за курортните такси, в свързка с онова, което чух от г. Петър Стоянов, вече познавач не само на нашето общинско самоуправление, но и на въпроса за курортите. Както от въпроса за курортните такси, които налагат общините, така и от всички постановления на законопроекта, които се отнасят до курортите, аз вадя заключение, че оня, който е автор на законопроекта, не е могъл да вникне в значението на курортната такса. Развитието на курорта не може да бъде съвнесено от курортна такса. Курортната такса трябва да бъде поносима, и, доколкото се събира, да отива по предназначението си. Навсякъде, където се развили голъми курорти, включително и този, където г. министър-председателят има удоволствието да бъде това лято, приходът от курортната такса е бил сръдството, с което се е изградило благоустройството и благосъстоянието на курорта. Курортната такса не трябва да бъде фискално сръдство. От курортните такси не трябва да се посрещат нуждите за издръжка на персонала, който има една община, както това става у нас. От курортните такси трябва да се образува фонд, който да служи за специално предназначение — повдигане на курорта. Не съм принципен противник на фондовете. И тук използвам случая да кажа няколко думи по този въпрос. Фондовете в много отношения са полезни, но само едно нещо трябва да се направи невъзможно — безразборното увеличаване на фондовете, безразборното им създаване чрез различни странични закони и безразборното им използване от държавата, когато има нужда от сръдства. Фондовете трябва да бъдат осигурени за целите, за които са създадени. Аз не говоря това с оглед на едно съществено положение, а го говоря въобще, защото обхващаме един законопроект, който трябва да преживее по-дълго време.

Въ този ред на мисли смътам, че ще бъде полезно, ако се привлече вниманието на господата, които ще участвуват в комисията и ще дотворят закона, върху една назрела нужда. Въ всички голъми градове за облекчаване на нечесното положение на населението, особено в тия тежки времена, съществуват така наречените тържни зали, където може един изпаднал в тежко положение гражданин да дойде и на публичен търг да продаде онова, от което може да се лиши. Съ създаването на такива тържни зали се отнема възможността на различни търгащи, използвайки нещастията на хората, да купуват на безценица онова, което гражданите са принудени да продават, за да прехранят своята челяд. Независимо от това, създават се и общински заложни домове, където, при една ограничена лихва, срещу залагането на известна вещь, може гражданинът да получи известна сума и да се подпомогне.

Ще се спра конкретно само на две такси, на таксите за фирма и на таксите за тротоар. Тия такси ще намърите въ така наречената категория „налози“, размърът на които съветът фиксира, а са определени за фирмите 5% върху основния данък за занятие и за тротоара от 5—20 л. Това е едно противоречие. Но въпросът не е там. Аз изнасям този въпрос тук, от трибуната на Народното събрание, не само за да подчертая това противоречие.

Аз искам да се даде възможност на общините да реализират една политика в това направление, не всеки да бъде облаган с данък върху надписите 5% от данък за занятие — и дребният занаятчия, и дребният производител, и богатият търговец и акционерното дру-

жество, и кооперацията, малка или голъма — а да се даде възможност на общината, с оглед на целия, който преследва, да щади едни, а да не фаворизира други. Ето защо, аз съм против това съвнесение, което не дава възможност на общините да проведат една политика въ това отношение.

Извънредни разходи. Тук заслужава да спра вашето внимание върху две нововъведения. Едното — чл. 162 п. 4 от законопроекта — дава възможност на общините да налагат извънредни налози и такси, така наречения специален общински поземелен налог, и данък сгради. Развитието на това положение вие ще намърите по-долу въ чл. 165. Казано е: (Чете) „Общинските съвети, с решение, гласувано с повече от половината на законоопределения брой членове на съвета, могат да налагат извънреден поземелен налог и данък сгради до двоен размър върху основния размър на тия данъци само за посрещане извънредни разходи по благоустройствени мероприятия, като водоснабдяване, канализация, паваж и пр.“ Това нововъведение е много важно. По принцип аз няма да се противопоставя на него, обаче обръщам вниманието ви, че въ това отношение е потребен един по-ефикасен контрол. Този контрол, който тук е вмъкнат, не е достатъчен да се постигне целта, защото всяка една община може да каже, че има извънредни нужди — тия нужди, които са изброени, като канализация, водоснабдяване, паваж, са изброени примърно — и затова трябва да се изброят изрично извънредните нужди, за посрещането на които общините ще могат да налагат извънреден поземелен налог и данък сгради. Защото увеличението на поземелния налог и данък сгради въ двоен размър за селата ще бъде един много чувствителен товар за населението.

Обявявам се, обаче, решително против положението, което се намира въ предпоследната алинея на същия член, според което за същите извънредни нужди и то по същия ред общините могат да определят нови налози и такси вън от съществуващите за държавата, окръга и общината. Това положение, уважаеми г. г. народни представители, е антиконституционно. Не може да се даде на общината право да налага нови данъци. Това право го няма правителството по отношение на държавата, колко по-малко може да го има една общинска управа по отношение на общината.

Министър-председател А. Ляпчев: Това не са нови данъци.

Д-ръ Х. Оршаков (д): Точно нови данъци са. Ето какво се казва: (Чете) „За същите цели и по същия ред общините могат да определят нови налози“. Както виждате, така както е формулирано това положение, то е въ разръз съ постановлението на конституцията.

Министър-председател А. Ляпчев: Ще го разгледаме, когато му дойде редът.

Д-ръ Х. Оршаков (д): Чл. 166 постановява приноси. Това познава и чуждото законодателство, това е така наречения от германското право *Wertzuwachssteuer*: да се обложи повишената стойност на един имот, вследствие общи мероприятия, като регулация, прокарване канализация или предприемането на други работи, които ако не биха били направени, стойността на имота нямаше да бъде увеличена. Само че така, както е прокарано това въ законопроекта, няма да даде никакви резултати. Подробности ще кажа въ комисията. Един принос, който засяга увеличената стойност на имотите до 30% и разхвърлен въ един период от 5 години, е един принос неефикасен. Аз смътам, че тия приноси визират ония крупни имоти, които са увеличили стойността си значително вследствие мероприятията на обществото. Да взема приносът на общината от повишената стойност на такива имоти за благо на обществото може да се допусне, но то трябва да става по един ефикасен и конкретно определен начин.

Добре е дето се задължават общините да харчат определена част от своите доходи за благоустройство, но само това задължение да съществува не е достатъчно, защото там, дето няма сръдства, задължението не помага.

Днес нашите общини, това казах въ самото начало, страдат въ това отношение, благодарение на ограничаването им въ тяхната територия и следствие ограничени им сръдства. Те не могат да намърят сръдства за издръжка на своя персонал, а камо-ли за своето благоустройство.

Въ това отношение бих могъл да кажа още нещо, но ще го прескоча, защото времето е напреднало, и ще

се спра върху финансовия контрол. Финансовият контрол на общините трябва да бъде ефикасен. Но той днес е достатъчно ефикасен, колкото се отнася до сръдствата, с които разполагат. Финансовият контрол днес се упражнява както от министра на финансите, така и от министра на вътрешните работи. Министърът на финансите може да надникне във всяко управление, във всяка администрация чрез своите инспектори, а министърът на вътрешните работи — чрез окръжните съвети и окръжните провърители. Аз съмтам, че при това положение, въ което се намират днес българската държава и българските самоуправителни тела — едно положение, ако не на бедствие, на крайна сиромашия — ние трябва да ограничаваме сръдствата, да направим възможните сръдства на контрол да бъдат упражнявани по-ефективно, но да не създаваме нови.

Ето защо, аз не мога да одобря създаването на ново отделение за окръжни и общински финанси и статистика въ министерството, както и на окръжни бюра за инспекция при окръжните постоянни комисии, които да надмиват границите на инспекцията и на контрола, които съществуват днес. Когато търсим сръдства, за да благоустрояваме общините си, ония, които ги имаме, не бива да ги разхищаваме за излишни институции. Независимо от това, вън от контрола, за който споменах, съществува и мѣстен контрол. Мѣстният контрол, който се упражнява от комисия, предвидена въ единъ определенъ съставъ, може да бъде много ефикасен и да спомага както на държавата, така и на окръжната постоянна комисия въ изпълнение на нейните функции.

Положението на общинските служители трябва да бъде стабилизирано. Аз съжалявам, че стабилизацията, която съществуваше въ Софийската община, след като биде унищожена преди известно число години, днес никой не се замислюва да я възстанови. Това беше едно дѣло на наши скромни труженици — стабилизиране на персонала въ Софийската община и въвеждане на дисциплинарни сѣдилища. Въпреки много голѣмитѣ усилия въ това отношение, и до днес не се направи нищо. Хубаво е, че по законодателен редъ то ще стане.

Не знамъ, обаче, дали ще е полезно уеднаквяването на заплатите на общинските чиновници съ тия на държавните. Не трябва да се забравя, че общината има нужда отъ специалисти. Голѣмото благоденствие на германските общини се дължи изключително на обстоятелството, че тѣ намиратъ своите функционери и своите управители, своите Bürgermeister, и тамъ, дето сѣ. Bürgermeister'ътъ, кметътъ, който управлява днес Дрезденъ, нѣма нужда да бъде дрезденски жител — ще го намѣрятъ тамъ, дето е, като го заплатятъ добре. Ето защо, едно такова ограничение не би трябвало да се прави. Разбира се, аз не педирамъ за разхищение на сръдствата, съ които общините разполагатъ. Личниятъ съставъ на общините трябва да бъде намаленъ, обаче способниятъ човѣкъ, техникътъ, инженерътъ или какъвто и да билъ той специалистъ, трябва да бъде заплатенъ добре. Въпреки този стабилизиратъ, който по принципъ се прокарва...

К. Николовъ (д. сг): Ами кметътъ избираемъ ли да бъде или назначаванъ?

Министър-председател А. Ляпчевъ: Уславянъ съ контрактъ до 12 години!

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Така е въ Прусия, по то е друго нѣщо, г. министре.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Обяснете, то ще стане ясно.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Той е органъ на административния контрол.

К. Николовъ (д. сг): Той говори за Obermeister'a въ Германия.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Не, за Bürgermeister'a говори.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Oberbuergermeister'ътъ е представителъ на Oberpraesident'a, респективно на министра. Той е чиновникъ, той може да спре изпълнението на едно решение на съвета, като даде, разбира се, за това огчетъ, и ако има конфликтъ, назначава се така наречениятъ арбитраженъ съдъ, който разрешава конфликта. Тамъ е друга системата. Но нашата система не значи да отричаме възможността да се търсятъ специалисти тамъ. Кѣдето се

намѣрятъ, и, като се намѣрятъ, тѣ да бъдатъ заплащени. А като ограничаваме заплащанията, ние ограничаваме възможността да бъдатъ тѣ намѣрени.

Още една бележка за чиновническия стабилитетъ, за да свърша съ този въпросъ. Кѣмъ чл. 251 е прибавена една забележка, която, за голѣмо съжаление, отваря пакъ вратите на партизанството. Дава се възможность, известна категория служители, а тѣ сѣ болшинството — да бъдатъ уволнявани и назначавани отъ кмета по негово усмотрение. Когато се говори за стабилитетъ, този стабилитетъ трябва да бъде пълненъ. Не може разсилния, работника, пожарникаря да го изхвърлиш на улицата безконтролно, защото и той е служителъ на общината, както архитекта, юриконсулта или който и да е другъ.

Ето защо, азъ мисля, че ние ще извършимъ едно добро дѣло, като затворимъ вратите на всякаво партизанствование, възможностите за партизанствование да бъдатъ пресѣчени. Болшинството отъ чиновниците на общината заслужаватъ тази закрила, която за голѣмите чиновници законътъ е предвидѣлъ.

Въ законопроекта, който обсъждаме, уважаеми г. г. народни представители, има друго нововъведение отъ голѣмо значение. На секретарите, бившите секретарь-бирници по селата, е дадена възможность да извършватъ нотариални дѣла. Това е нѣщо, което може да бъде полезно, но което може да бъде и вредно. Толкова, колкото се отнася до завърката на подписи, пълномощия, азъ съмъ безрезервенъ поддръжникъ на институцията, предвидена въ законопроекта. Но колкото се отнася до договори съ известна стойность и т. н., тамъ не мога да се реша да направя пълна концесия. Въ всеки случай, азъ съмтамъ, че е умѣстно въ това отношение законопроектъ да бъде изпратенъ за обсъждане въ комисията по Министерството на правосъдието, защото тѣзи положения засѣгатъ чувствително съществуващитъ разпоредби въ закона за нотариусите.

Г. г. народни представители! Когато се говори за самоуправлението на общините, особено за самоуправлението на общините въ западните демокрации, има се предъ видъ преимуществено грижата за училището и грижата за бедните. Азъ дохождамъ тукъ на голѣмия въпросъ, на важната глава за социални грижи, предвидена въ законопроекта. Социални грижи въ нашите общини почти не съществуватъ. Ако хвърлите единъ погледъ върху онова, което Софийската община прави въ това отношение, ние ще направимъ печалното заключение, че отъ 374 милиона, кръгло 375 милиона лева — да не цитирамъ хилядните и стотните — редовенъ и извънреденъ бюджетъ, Софийската община харчи за подпомагане на бедни по § 36 отъ своя бюджетъ само 5.417.000 л., кѣмъ които 5.417.000 л. ако се прибавятъ и сръдствата, предвидени въ § 36, п. 6 възъ основа на закона за народното здраве, който ние гласувахте въ втората редовна сесия на това Народно събрание, ще се констатира, че Софийската община отдѣля кръгло 6.400.000 л. за подпомагане на бедните, а тсва значи 1.7% отъ сръдствата, съ които тя разполага.

Новиятъ законопроектъ предвижда по-обширни грижи за бедния и неджгавия. Но въпросътъ не е само да се предвидятъ. Ние въ това отношение не само тукъ, въ Народното събрание, но навсѣкжде, дето обсъждаме социалните въпроси въ връзка съ обществените неджзи и бедствия, сме щедри на думи, сме щедри на обещания, говоримъ за приюти за неджгави, говоримъ за приюти за стари хора, говоримъ за домове, въ които да се отглеждатъ кърмачета или деца, които сѣ оставени на произвола на съдбата безъ всякакъвъ контрол, но когато дойде редъ да приведемъ въ действие онова, което приказваме и което предвиждаме, тогава ни нѣма. Тамъ сме по-малко щедри.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да привлѣка вашето внимание върху единъ много важенъ въпросъ, въпросътъ за удовлетворяване на ония нужди, които законопроектътъ нарича общественни грижи съ сръдствата, които същиятъ предвижда. Въ чл. 288 на законопроекта четемъ следното: (Чете) „Общините добиватъ своите приходи за посрѣщане на разходите си за благотворителни цели отъ:

1. предвиденитѣ суми въ редовния разходенъ бюджетъ на общината за благотворителни цели;
2. приходи отъ работилниците и стопанствата на общинските благотворителни приюти — каквито не съществуватъ;
3. отъ благотворителни марки, съ които се облепватъ документите, издавани отъ общината на небедни граждани;
4. отъ печалбите на разигравани лотарии;
5. дарения, завѣщания и пр.“

Така не се разрешаватъ въпроситѣ за социалните грижи. Както задѣлжаваме общините да предвиждатъ 10%

отъ своите редовни приходи за благоустройствени нужди, така трябва да ги задължите да предвидят единъ процентъ за удовлетворение нуждитъ на бедствуващите, на слабите, недъжгавите и немошните. Ние, демократическото гражданско общество, имаме дългъ да задоволимъ крещящите нужди на ония, които сж въ бедствие, за да не ставатъ тѣ примамка, да не ставатъ тѣ оръжия, да не ставатъ сръдство на домогванията на ония, които тукъ, отъ крайната лѣвица, всѣки день крещятъ за справедливостъ, но малко правятъ за въдворяването на тази справедливостъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Свършвайте, г. Орошаковъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Какво ми говорите да свърша!

Азъ ще моля г. министъръ-председателя да се съгласи въ комисията, когато се обсъжда този въпросъ, да се направятъ измѣнения.

Азъ намирамъ тукъ въ тази глава постановления за уреждането на продоволствието, за уреждане на отношенията между наемодатели и наематели, между превозвачи и превозвани по курортни мѣста и т. н. Продоволствието е действително една голѣма социална грижа. Ние въ това отношение имаме опитъ, който опитъ, за голѣмо съжаление, не даде добри резултати. Съществуващата презъ време на войната Дирекция за стопански грижи и социална предвидливостъ, която имаше своите органи въ лицето на самите общини, би трѣбвало да ни даде примѣръ, какъвто примѣръ сжиятъ този институтъ даде въ чужбина, напр., въ Германия. Позволете ми да кажа тукъ нѣколко думи за така наречения Zwiesckverband въ Берлинъ, сдружение на общините, които образуватъ днесъ голѣмия Берлинъ, създаденъ презъ 1911 г., за да разрешава въпроситъ на общата регулация и въпроситъ на съобщенията. Презъ 1915 г., 1916 г., следъ обявяване на войната, той тури начало на разрешаване на редъ социални въпроси, които днесъ сж основата на общинското самоуправление. Въпросътъ за безработицата, въпросътъ за подпомагане на бедните, въпросътъ за набавяне храна — за времето, когато общините или общечитието изпадне въ бедствие — взаимната помощъ въ това отношение, това сж стълбоветъ на германското самоуправление. Ние тукъ продоволствието го предоставяме, пакъ лекомислено, въ ржцетъ на кмета, като го ограничаваме. На този въпросъ трѣбва да се спремъ, много внимателно да го проучимъ и да създадемъ норми, които, почиващи на нашия опитъ, да дадатъ известенъ резултатъ, защото това, което сме извършили до днесъ по тия въпроси, то е било само харчене на сръдства на общините безъ никакъвъ резултатъ. Идеята за общински сдружавания трѣбва да се посрещне добре. Съ тѣхъ може да се постигне много въ рамките, които законопроектътъ имъ дава. Само че азъ въ това отношение искамъ да забележа едно: тукъ, където се допуска сдружаване на общините за постигането на специални цели, нека оставимъ компетентността да преобладава. Общините ще се представяватъ отъ свои избраници въ така наречения комитетъ, но нѣма защо да постановяваме, че тия избраници трѣбва да бждатъ изъ числото на общинските съветници. Ако това сдружаване се прави за постигането на единъ общъ технически резултатъ, по-полезно ще бжде тогава въ този комитетъ да стоятъ способните и компетентните люде.

Минавамъ къмъ последния въпросъ, съ който ще свърша — въпросътъ за установяване на така наречения върховенъ административенъ съветъ. Уважаеми г. народни представители! Предиствайки законопроекта за общините, вниманието ни се спира на различните институти, въведени отъ него било за административенъ, било за финансовъ контролъ. Всичките тия административни органи, като почнете отъ г. министра на вътрешните работи и дойдете до председателя на постоянната комисия и неговите органи; отъ друга страна, всичките тия финансови органи, като почнете отъ г. министра на финансите, като върховенъ началникъ на финансовия надзоръ, и дойдете до неговите подведомствени органи — всички тѣ сж органи на контрола надъ общините и надъ самоуправителните тѣла въобща. Министърътъ на вътрешните работи обикновено е — ако не е, трѣбва да съжаляваме, че не е — компетентенъ по въпроса за самоуправлението. Защо ви е тогава този върховенъ административенъ съветъ? За създаване само на единъ бюрократиченъ апаратъ ли, който да бжде една прѣчка и едно стѣснение на само-

управлението? Искате ли г. министърътъ на вътрешните работи самъ да се постави подъ неговия контролъ?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какъ ще се поставя, когато неговите решения одобрявамъ азъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Тогава Вие искате да се поставите само подъ неговото влияние!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Когато азъ ще говоря по този въпросъ, ще Ви кажа защо.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Когато азъ говоря по този въпросъ, г. министре, азъ не визирамъ Васъ. Вие сте прекошенъ. Вие стоите тукъ временно на това мѣсто. (Сочи министерската маса) Утре Васъ нѣма да Ви има може би. Азъ говоря по принципа, какъ трѣбва да бжде. — Споредъ менъ, нѣма нужда да се създаватъ служби, които нѣма да бждатъ полезни нито за самоуправлението, нито за министра на вътрешните работи, когато той упражнява контролъ.

Ако, г. г. народни представители, се взематъ предъ видъ тия грѣшки и опущения, които се констатира въ законопроекта на общините, ако тѣ бждатъ поправени, ако преди всичко ние се откажемъ отъ желанието да стѣсняваме общините въ тѣхните самоуправителни функции, изоставимъ изкуствените построения „избранъ“, „полуназначенъ“ кметъ и т. н., и дадемъ на самоуправителните тѣла сръдства за животъ за благоустрояване и за грижи, а и въведемъ, доколкото е необходимо по закона, контролъ върху правилното изразходване на тия сръдства, ние ще направимъ една реформа, която може да бжде полезна за самоуправлението на общините. Но тъй както законопроектътъ е представенъ на обсъждане въ неговата цялостъ, той не задоволява тия нужди.

Прочее, както заявихъ въ самото начало, така повтарямъ и сега при свършването, че азъ ще гласувамъ по принципъ за законопроекта, съ надежда, че ще се направятъ снѣзи измѣнения, които предлагамъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Други оратори нѣма записани.

Записанъ е г. Петъръ Миновъ, но отъ земеделската парламентарна група сж говорили двама души, а дебатите сж прекратени.

Предлагамъ за утрешното заседание следния дневенъ редъ:

1. Първо четене законопроектитъ:
 1. За общините (продължение разискванията)
 2. За тълкувание на чл. 289 отъ закона за гражданското сждопроизводство и за допълнение на чл. 15 отъ закона за горитъ.
 3. За измѣнение на чл. 22 отъ закона за ограничение кражбите, грабежите, убийствата и пр.
 4. За отстъпване даромъ на ректора на държавния университетъ въ София, държавното мѣсто на ул. „Аксаковъ“ № 33 за студентски домъ и пр.
- Второ четене законопроектитъ:
 5. За търговското корабоплаване (продължение разискванията)
 6. За приемане дарението на Луиза и Димитъръ Станишеви.
- Одобряване предложенията:
 7. За приемане на държавна служба Алфонсъ Лисъ, германски поданикъ.
 8. За одобрение XVI-то постановление на Министерския съветъ, отъ 1 октомврий 1930 г., протоколъ № 60.
- Първо четене законопроектитъ:
 9. За фондъ „Стопанско повдигане на страната“.
 10. За експортенъ институтъ.
 11. За възнаграждаване съ народна пенсия бившия министъръ Димитъръ Драгиевъ.
 12. За възнаграждаване съ народна пенсия бившиятъ учителъ: Жакъ Фарделъ, Даниелъ Бланшу и Алоисъ Бюнтеръ.
 13. За тълкувателенъ законъ къмъ чл. чл. 28, 32, 47 и 50 отъ закона за отчуждаване недвижими имоти за държавна и пр. полза.
 14. Докладъ на прошетарната комисия.

Моля, които приематъ този дневенъ редъ, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 2 м.).

Подпредседатели: **А. ХРИСТОВЪ**
В. ДИМЧЕВЪ

Секретари: **ИВ. Д. МИХАИЛОВЪ**
Г. КРЪСТЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народните представители: Георги Енчевъ, Георги Марковъ, Добри Даскаловъ, Стойчо Георгиевъ, Борисъ Ецовъ, Иванъ п. Янчевъ, Маринъ Шиваровъ, Желю Тончевъ, Недѣлчо Топаловъ, Първанъ Първановъ, Георги Казанаклиевъ и Несторъ Личевъ	685	Законопроекти:	
Питания:		1. За отстъпване даромъ на ректора на Държавния университетъ въ София държавното мѣсто отъ 1.396.50 кв. м., заедно съ постройките въ него, находяще се на ул. „Аксаковъ“ № 33, за построяване Студентски домъ. (Съобщение)	685
1. Отъ народните представители Христо Калайджиевъ и Никола Петковъ къмъ министра на търговията, промишлеността и труда — относно подпомагане на безработните. (Съобщение).	685	2. За физическото възпитание на българската младежъ (Първо четене — продължение разискванията и приемане)	685
2. Отъ народния представител Добри Димитровъ къмъ министра на вътрешните работи и народното здраве — относно тероризиране на работници отъ страна на властта въ гр. Сливенъ (Съобщение)	685	3. За допълнение закона за селско-стопанското настаняване на бѣжанците, чрезъ сръдствата на заема, отпуснатъ съ съгласието на Обществото на народите (Първо четене — приемане)	692
		4. За общините (Първо четене — продължение разискванията)	693
		Дневенъ редъ за следващото заседание	702